STEPP

MAGAZINE VOOR PRODUCTIONELE, ONTWERPENDE EN TECHNISCHE KRACHTEN VAN DE BREDE CULTURELE SECTOR

#47

Sept 2023 | 15 €

jaargang 12

50 JAAR CULTUURHUIZEN

PQ 2023 PRAAG

Editoriaal

Beste lezer,

Dit jaar vieren de cultuurhuizen hun 50ste verjaardag. Het was bij het aanbreken van de gouden jaren zestig dat in Vlaanderen de eerste cultuurtempels uit de grond rezen. De hogepriesters van het ministerie hadden grootste plannen om overal te velde (en in Brussel) het volk te verheffen. Cultuur moest voor iedereen bereikbaar zijn. En het mocht iets kosten. Om het beloofde land te bereiken, legde de staat graag een centje bij. Ok, boomer, het kon toen niet op. Architecten vielen over zichzelf met wilde ideeën over hoe die nieuwe wereld er uit moest zien. Met alle gevolgen vandien.

Al dat staal en beton bleek een vruchtbare bodem om iets mooi te laten groeien. Vlaanderen kreeg een eigen landschap en creatieven kregen een echt podium en een dak boven het hoofd. De bierfeesten bleven, maar er was een nieuw circuit. Talloze artiesten bouwden hun carrière op elk seizoen een toertje cc's. Comfortabele ontvangst, een beleefd publiek, geen centje pijn.

Intussen lijkt het tij te keren. Gemeentes zijn koortsachtig op zoek naar één of meerdere partners om te fusioneren. Minder bestuur en schaalvergroting. Of draait het uit op een schraalvergroting? Weinig cultuurhuizen hebben nog de standing van die pioniersjaren. Het lijkt er op dat we terug afglijden naar parochiezalen. Eén van de eerste cc's – Dilsen-Stokkem – sloot inmiddels definitief de deuren. Programmatoren durven niet meer buiten de lijntjes kleuren, bang van nog meer publiek te verliezen. Geen risico nemen met het budget, want aan de zijlijn worden de messen geslepen. Het bestuur kiest er graag voor om het aanbod over te laten aan het plaatselijke verenigingsleven. Electoraal interessant, want die zijn met veel. De tribune wordt nog uitgetrokken voor een kerstconcert van de harmonie en een blijspel van het amateurtoneel. De rest zijn kinderkledingbeurzen en wijndegustaties. Probeer dan maar eens investeringen in degelijke en duurzame technieken los te peuteren.

En toch. Wie een beetje verder kan kijken dan de volgende verkiezingen, ziet de lichtjes die duiden waar we naar toe kunnen gaan. Alternatieve ruimtes met een asymmetrische invulling, hybride technieken… Het soort toepassingen en projecten waar STEPP al jaren voor staat. Wie ga je bellen als je morgen iets op papier moet zetten?

Veel leesplezier

Roel Proesmans, voorzitter
Bert Moerman, ondervoorzitter

PQ, Vojtech Brtnicky →

DE GROTE TWEEDESTEENLEGGING

Bert Moerman

In 2022 en 2023 vier(d)en verschillende cultuurcentra – al dan niet uitgesteld – hun 50-jarig bestaan. Cultuurcentra als de Schakel in Waregem, de Warande in Turnhout, Westrand in Dilbeek, Scharpoord in Knokke-Heist, en de Cultuurcentra van Hasselt, Neeroeteren, Sint-Truiden, Zolder en Strombeek waren de eerste 'instellingen' die uit de grond rezen na een Leuvense studie die concludeerde dat de culturele infrastructuur in Vlaanderen te verouderd, te beperkt en te sterk verzuild was. De rest is geschiedenis. Of niet ?

In het boek 'Over de kracht van cultuur- & gemeenschapscentra gisteren, vandaag en morgen' (VVC, Locus, 2013) werd al ruimschoots teruggeblikt op de historiek van de cultuurcentra in Vlaanderen. De vroege geschiedenis werd er zo samengevat: "Culturele centra zijn een geesteskind van het begin van de westerse jaren '60. Het naoorlogse Vlaanderen veranderde van een industriële naar een welvarende 'postindustriële' samenleving, gesteund door een enorme economische groei (golden sixties). Een vruchtbare bodem voor het geloof in een maakbare samenleving. Drie maatschappelijke tendensen illustreren dat wereldbeeld.

De eerste tendens was de toenemende overheidsinterventie, ook op het cultureel vlak. De overheid kreeg een primordiale rol in het verzekeren van welvaart en welzijn en trad regulerend en corrigerend op. Actieve bevordering van cultuur? Een belangrijke overheidstaak!

Ten tweede: de roep naar democratisering. Na de politieke, sociale en economische democratisering stond de democratisering van het onderwijs model voor de democratisering van cultuur via culturele centra: eerst infrastructuur (scholen/culturele centra), dan mensen (onderwijzend personeel/cultuurfunctionarissen) en vervolgens werkingsmiddelen.

Tot slot: de secularisering van de samenleving. De oude zuilenstrijd (katholieke, socialistische, liberale, vrijzinnige,…) leek voorbijgestreefd en maakte plaats voor pluralisme. De culturele centra als ideologisch ongebonden ontmoetingscentra waar mensen en verenigingen van alle 'gezindheden' zich thuis voelen. Deze contexten vormden onvermijdelijk de drie basisdimensies van culturele centra: een overheidsinitiatief, gericht op de democratisering van cultuur, in niet-verzuilde, pluralistische centra.

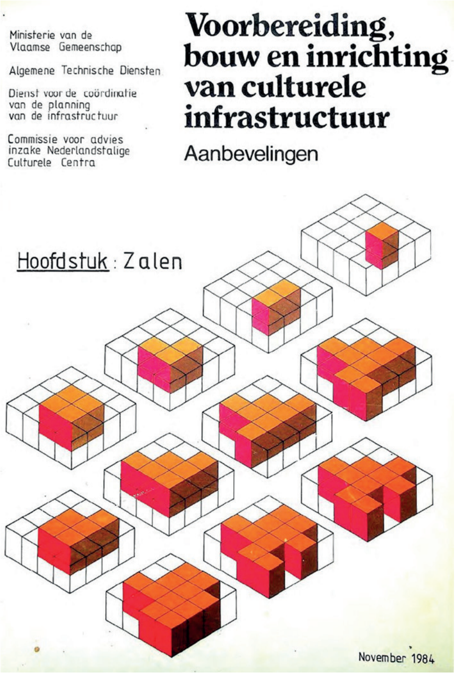
Een ander belangrijk element in de geschiedenis van de culturele centra is de oprichting van een autonoom werkend ministerie van de Nederlandse Cultuur in 1962, op dat moment nog binnen de nationale regering. De toenmalige minister, Renaat Van Elslande, gaf aan de 'Studiegroep voor Cultuurbevordering' van de Katholieke Universiteit Leuven de opdracht tot een wetenschappelijke studie naar de vrijetijdsbesteding in Vlaanderen.

Eric Corijn stelt dat precies hier de kiem werd gelegd. Het vrijetijdsbegrip werd wetenschappelijk geoperationaliseerd, als tegenpool van de arbeidstijd. Het concept werd aangevuld met een functionele beschrijving en een beleidsvisie waarin volwasseneneducatie, cultuurspreiding en vrije tijd werden samengevoegd.

Nadien volgden onderzoeken naar de culturele infrastructuur in Vlaanderen, met als conclusie 'verouderd, beperkt en sterk verzuild'. Het idee voor nieuwe multifunctionele, goed uitgeruste, en niet-verzuilde culturele centra kwam tot leven.

Al deze onderzoeken gebeurden o.l.v. Frans Van Mechelen,

die in 1968 zelf (CVP-) Minister van Cultuur werd. Reeds in 1965 stimuleerde Vlaamse wetgeving de bouw van een cultureel centrum met een subsidie van 60% van de bouwkosten. Dit gaf lokale besturen een extra stimulans om de eerste stenen te leggen. In 1973 is het eerste decreet voor culturele centra, met een duidelijke omschrijving en opdrachten, een feit. Vanaf dan konden steden en gemeenten ook beroep doen op Vlaamse subsidies om het loon van 'cultuurfunctionarissen' te betalen."

Het is één ding om te weten hoe de dingen gegroeid zijn. Scheef of recht, afhankelijk van de kwaliteit van de bodem, de bemesting en de vakkundigheid van de tuinman. Laat ons van de gelegenheid eens gebruik maken om naar de toekomst te kijken. We kunnen er niet om heen. De toekomst van de cultuurcentra staat onder druk van de alsmaar grotere budgettaire evenwichtsoefeningen.
Budgetbeknibbel is van alle tijden, maar heeft nu een heel complexe, heimelijke vorm aangenomen. De 'oormerking' van de cultuursubsidiering werd afgeschaft, zodat lokale besturen nu vrij over het budget kunnen beschikken om de hun keuzes voor de lokale gemeenschap te maken. Dat heeft ontegensprekelijk een achteruitgang ingezet. 50 jaar cultuurhuizen betekent ook een al een halve eeuw aan cultuurbeleid. Het is een interessante en boeiende geschiedenis die veel vertelt over "dit land, zijn volk en zijn leiders". Daar zit een flinke dosis tragikomedie in, maar ook een brede waaier aan samenwerkingen, inspirerende projecten, activiteiten en voorstellingen die geweest zijn en nog zullen komen. Tijdens de covidperiode is zeer duidelijk geworden welke rol de cultuurcentra opnemen als gemeenschapsvormende entiteiten. Een grootschalig publieksonderzoek uit 2022 toonde ontegensprekelijk de impact van cultuur op het welzijn van zijn/haar bezoekers.

De grote hamvraag, die met de ouderdom van de eerste reeks cultuurcentra begint te komen, is hoe we ze wendbaar en weerbaar maken voor de toekomst. Budgettaire druk op projecten zet dikwijls de deur open naar zeer brede polyvalentie om het budget te kunnen motiveren.
Doch elke technicus weet dat een doorgeslagen vorm van polyvalentie de mogelijkheden en rentabiliteit van een zaal beknot. Naast de investeringen in almaar grotere, snellere of meer spectaculaire techniek wegen vooral loonkosten door op projecten. De vraag is dan waar de juiste balans ligt inzake polyvalente infrastructuur om nog te kunnen spreken van ondersteunend voor cultuurbeleid en niet contraproductief.

De belemmering is er omdat je sneller tot het punt komt dat zaken niet mogelijk kunnen worden gemaakt. De functionaliteit van een Zwitsers zakmes is indrukwekkend, maar als je een kano uit een boom wil snijden, heb je toch liever het juiste gereedschap.
Een probleem dat in dit verband ook speelt is dat bij de bouw van recentere cultuurcentra dikwijls 'fouten' van andere infrastructuren zijn mee gekopieerd. Misschien moet bij elk bouwtraject toch even worden teruggegrepen naar de publicatie 'Voorbereiding, bouw en inrichting van culturele infrastructuur' uit 1984? Het was een zeer sturend, bijna verplichtend werk, dat kaderde in de 'opvoedkundige' visie. Net zoals er aan volksverheffing moest worden gedaan in de cultuurcentra, moesten ook de gemeenten worden opgevoed bij het bouwen van een centrum. En ongetwijfeld is een gezonde invulling van polyvalentie: ervoor zorgen dat je een gebouw bouwt zodat je het later makkelijk kan aanpassen, eerder dan dat je alles door elkaar kan plannen.

De visie van wat een cultuurgebouw moet kunnen mag dus al eens een druktestje ondergaan. Net zoals de gebouwen zelf. De ouderdom noopt tot zowel een facelift als een grondige revisie van cultuurcentra. 50 jaar werking laten hun sporen na. En nieuwe tendensen en doelstellingen zorgen er ook voor dat al maar meer budget naar gebouwzorg gaat. Daken en gevels hebben opnieuw nood aan betonrenovatie (als het al niet te laat is), maar ook de technische installaties eisen hun aandacht op. We zetten een aantal zaken (alfabetisch) op een rijtje.

De A van asbest

Hoewel het gebruik van asbest in België verboden is sinds 2001, blijkt er in onze woningen, scholen, bedrijven en dus ook cultuurcentra nog veel asbest te zitten. De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij OVAM schat dat het over 2,3 miljoen ton gaat. Helaas is de aanwezigheid van asbest te weinig bekend of geregistreerd. Er zijn 3500 bouwmaterialen bekend waarin asbest is verwerkt en de stof is niet met het blote oog zichtbaar. Daardoor weten we niet of asbest ook in onze eigen woon- of werkomgeving verborgen zit. Bovendien blijkt uit studies dat veel asbesthoudende materialen aan het eind van hun levensduur en verweerd zijn. Dat vergroot het risico dat asbestvezels vrijkomen, waardoor bewoners of gebruikers gezondheidsrisico's kunnen oplopen. Zo ook dus

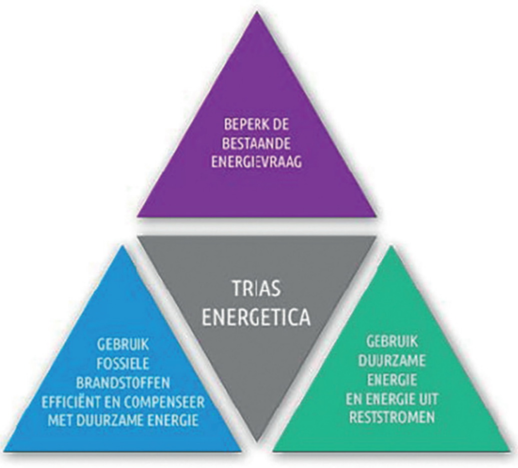
met de cultuurcentra.
Een eerste belangrijk aandachtspunt in deze is dus of het asbest in hechtgebonden toestand dan wel beschadigd is. Dat bepaalt naast de urgentie ook de manier er moet mee worden omgegaan en hoe het kan worden verwijderd. Asbest kan verwijderd worden op verschillende manieren: op basis van zogenaamde eenvoudige handelingen, via een couveusezakmethode of d.m.v. een hermetisch afgesloten zone. De laatste twee zijn specialistenwerk.
Om zicht te krijgen op de zaak en de nodige prioriteiten te krijgen, is het in eerste instantie zaak te zorgen voor een goede asbestinventaris en bijhorend beheersplan, en die periodiek up te daten. De OVAM heeft alvast als een doelstelling gezet om Vlaanderen tegen 2040 'asbestveilig' te krijgen. Eigenaars worden gestimuleerd om asbesttoepassingen te verwijderen**:** asbestcement in daken en gevels en losgebonden asbesttoepassingen in elk geval tegen 2034, andere toepassingen in slechte staat tegen 2040. Maar onthou: de enige echte 'asbestveilige' toestand blijft die zonder.

De E van elektrische installaties

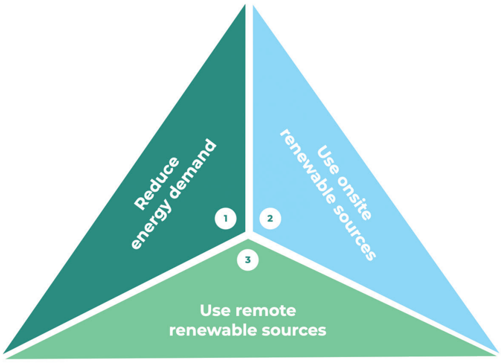
Het Algemeen Reglement op de Elektrische Installaties, kortweg AREI, is ontstaan in 1981 uit het Algemeen Reglement op de Arbeidsbescherming omdat vele bepalingen daarin verouderd waren. Vele installaties in onze cultuurcentra dateren dus mogelijks van vóór die datum.
In 2020 heeft het AREI opnieuw een volledige aanpassing ondergaan onder impuls van nieuwe technieken zoals zonnepanelen of laadpalen. Het werd daarbij opgedeeld in 3 boeken: boek 1 m.b.t. laagspanning, boek 2 m.b.t. hoogspanning en boek 3 m.b.t. de transmissie en distributie van energie. In onze infrastructuren speelt dus vooral boek 1, veelal ook boek 2.
Samen met de updates aan de wetgeving, vergrootte ook de papierwinkel. Vroeger volstond een eenvoudig kringenoverzicht of schema. Vandaag dient het elektrisch dossier te bestaan uit gedetailleerde één- of meerdraadsschema's, situatieschema's, kabelberekeningen, de lijst van uitwendige invloedsfactoren, de lijst van evacuatiewegen en moeilijk evacueerbare ruimtes, het aardingsplan, een algemeen blokschema, de lijst van vitale stroombanen en de risico-analyse ervan, een grondplan met de brandcompartimentering, het gelijkvormigheidsverslag of indienststellingsverslag, de laatste 2 periodieke keuringsverslagen, de technische fiches van de gebruikte materialen, de risico-analyse m.b.t. de elektrische installaties op arbeidsplaatsen, de identificatie van oude installaties die niet aan het AREI voldoen, het verslag van eerste controle van deze oude elektrische installaties en een lijst én de bevoegdheidsverklaringen van het BA4/5-personeel. En om het helemaal moeilijk te maken, wijzigt soms de inhoud van wat op de schema's moet staan. Een hele boterham dus.
Het doel van dit alles is veilig kunnen werken met en aan elektrische installaties, doch op de duur wordt het inderdaad een meer-dan-fulltime job om alle administratie op orde te houden. En dikwijls is het ook zo dat hoe meer papierwerk je in orde maakt, hoe meer keuringsinbreuken op je verslag verschijnen. Tegelijkertijd komen nieuwe richtlijnen om installaties aan te passen. Denken we daarbij maar aan het gebruik van halogeenvrije kabel en alle andere aspecten die te maken hebben met het gedrag bij brand, of de recente nieuwigheid dat het aantal eindstroombanen achter een differentieelbeveiliging wordt beperkt tot 8.
Het belangrijkste blijven dus de regels van goed vakmanschap, gezond verstand, degelijke periodieke controles van de installatie en het opmaken van een risico-analyse en permanent evalueren van de situatie. En vooral de ogen niet sluiten voor een berg van werk. Speciale aandacht in onze sector verdienen alle 'mobiele installaties' gezien het risico op beschadiging hier exponentieel groter is.

De E van Energie

Hoewel de cultuurcentra kinderen van de jaren 70 zijn en er toen al een oliecrisis was ingezet, is het energietopic terug van nooit weggeweest. De energiefactuur is al jaren een grote factor in het beheersen van de kosten. Zelfs dat stond al in 'Voorbereiding, bouw en inrichting van culturele centra'. De principes van de trias energetica zijn hierin leidend: eerst proberen om energie niet te verbruiken, in tweede instantie gebruik te maken van hernieuwbare energie en ook door fossiele brandstoffen zo efficiënt mogelijk in te zetten.
Als het gaat over minder energie verbruiken, onderscheiden we twee grote hoofdstukken: de zaken die te maken hebben met 'gedrag' en de zaken waarvoor investeringen nodig zijn. 'Gedrag' gaat over *goed huismoeder- & huisvaderschap*. De genderneutrale term 'voorzichtig en redelijk persoon' zoals hij tegenwoordig is ingevoerd in de wetgeving dekt in dit geval echter de lading niet. Iedereen begrijpt echter waarover het gaat.
Het start met het sluiten van ramen, deuren en poorten (buiten én binnen) of het licht uit doen indien het niet nodig is en van niet te verwarmen wanneer er geen bezetting is.

En sedert de 19°-regel kennen we ook het principe van de thermostaat lager (bij CV) of hoger (bij airco) te zetten of het doorgedreven inzetten en inregelen van thermostaatkranen. Maar eigenlijk kan je al vroeger ingrijpen: bij activiteiten te verminderen. Voorbeelden zijn openingsuren, faciliteiten, service, het aantal evenementen… Het resoluut sluiten van een zaal voor een maand brengt echter weinig zoden aan de dijk. Daaraan gekoppeld moeten uiteraard de klokken worden aangepast in systemen. En nog, als we het hebben over gedrag: geen elektrische bijverwarming bijplaatsen, sluimerverbruik tegengaan en ook anomalieën melden bij gebouwenbeheerders zodat ze kunnen worden opgevolgd en aangepast. Om in het thema te blijven: dat zijn de open deuren intrappen (terwijl ze gesloten zouden moeten zijn).
Op investeringsvlak gaat het over de isolatiegraad verhogen en luchtlekken verkleinen. Bij centrale verwarmingssystemen moeten we kijken naar het verwarmen d.m.v. lage temperatuursystemen i.p.v. hoge temperatuursystemen. De obligate warmtepomp steekt hier de kop op. Ook zuiniger toestellen passen in dit rijtje. Op vlak van relighting zal veel bepaald worden door het onbeschikbaar worden van vervanglampen op de markt. Wacht echter niet tot de lamp niet meer brandt. Nog een item op het lijstje van investeringen, maar waar dikwijls niet aan wordt gedacht: het recupereren van restwarmte of restkoeling (bv. de warmte uit afvalwater) en het inzetten op 'free cooling' in de zomerperiode.
Vuistregels in dit alles: in een gemiddeld gezin gaat 60% van de energie naar verwarming, 15% naar sanitair warm water, 6% naar verlichting, 6% naar koelen en vriezen, 5% naar koken, 5% naar wassen en drogen en 3% naar 'ontspanning en andere'. De percentages in een cultuurcentrum zullen uiteraard ietwat anders liggen, maar het geeft alleszins de prioriteiten weer. Een tweede vuistregel: 1° op de thermostaat resulteert in ca. 7% op de factuur.
Het nieuw op te maken EPC-NR (energieprestatiecertificaat niet-residentieel), dat tegen 1 januari 2024 moet worden opgemaakt voor alle publieke gebouwen geeft op dat vlak zeker de nodige insteken.

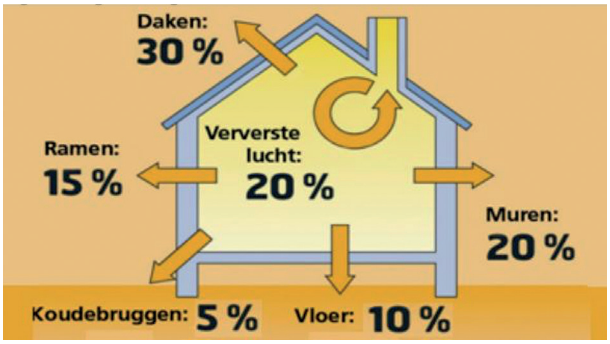
Stilaan migreren we naar het model van de trias energetica 2.0, aangezien Europa als doelstelling heeft gezet om tegen 2050 het gebruik van fossiele brandstoffen tot 0 te herleiden. Nog altijd focussen op zo weinig mogelijk energie te gebruiken. Dat wordt aangevuld door het gebruiken van on-site hernieuwbare energiebronnen en in derde instantie off-site hernieuwbare energiebronnen gebruiken. Het 'energiedelen' valt dan bv. in dat laatste.

De I van isolatie

Aansluitend op één aspect uit het vorige topic, voor de volledigheid nog enkele vuistregels i.v.m. isolatie. Procentueel gezien gaat 30% van de warmte verloren via daken, 20% via de muren, 20% via ververste lucht, 15% via de ramen, 10% via de vloer en 5% via koudebruggen. Bij deze ook hier inzicht in de prioriteitsstelling.
Onnodig om te zeggen dat om deze warmteverliezen aan te pakken er volgens de regels van de kunst moet worden gewerkt.

De V van ventilatie

Eén van die regels is: teveel isoleren kan je niet, zolang je ook het ventileren niet uit het oog verliest. Sedert de Covidperiode zijn alle cultuurcentra specialisten geworden in ventilatieprotocollen. De luchtkwaliteitsmeter is een standaardinstrument geworden. Uit de I van isolatie hebben we echter onthouden dat 20% van de warmteverliezen zich situeren

in de verversing van lucht. Het is dus vanuit zowel organisatorisch als financieel oogpunt belangrijk hier de nodige aandacht aan te schenken.
Beeld je nl. de volgende situatie in: de klok van de verwarming van de theaterzaal staat ingesteld om verwarming te hebben vanaf start opbouw tot einde afbraak. Bij de start van de opbouw gaat de poort open om de vrachtwagen te lossen. Er komt dus een hoop koude en verse lucht binnen. Naderhand dient de verwarming bij te stoken om de gevraagde ruimtetemperatuur te halen. De luchtgroepen spoelen dus op. De techniekers beginnen te zweten. Dus gaat de poort terug open want ze hebben geen vat op de sturing, draaien de luchtgroepen overuren en gaat veel onnodige warmte verloren. Remember 'gedrag'.

Een klassieke luchtgroep staat ingesteld op het toevoeren van minimum 20 tot 25% verse lucht. Dus zelfs indien in bovenstaand voorbeeld de poort niet wordt opengezet, wordt continu een substantiële hoeveelheid verse lucht binnengebracht, die logischerwijs moet opgewarmd worden. Die luchtgroepen zijn echter gedimensioneerd op een volle zaalbezetting. De vraag is dus of ze voor de hoeveelheid 'vuile lucht' die de technici bij hun opbouw produceren, wel moeten draaien. Misschien is de basisventilatie al voorzien door het aanwezige luchtvolume en een aantal keren de poort open en dicht? Rekening houdende met een opbouw van 6 uur, 4 technici en een V900 van 74m^3/u voor middelmatig werk (gemakshalve voor de berekening afgerond naar 75) kom je aan 1800m^3 lucht. Reken het volume van je zaal uit en trek je conclusies zelf: is, er van uit gaande dat je de werkdag start met een goede luchtkwaliteit, het continu ventileren vanaf 's morgens nodig?

Meten is weten zou ik zeggen. Testen met het volledig stilleggen van een luchtgroep in het tussenseizoen in een hal waar een expositie werd opgebouwd, gaven aan dat zowel de temperatuur, de luchtvochtigheid als de luchtkwaliteit niet noemenswaardig fluctueerden en het dus onnodig is dat de luchtgroepen ook draaien. Tijdens het verwarmingsseizoen en koelseizoen zal dat uiteraard wel aan de orde zijn, maar ook dan moet je je de vraag stellen of een minimum van 20 à 25% verse lucht continu noodzakelijk is. Gericht sturen is dan een optie.

Klasse	MET	CO_2-productie (*) (l/h)	V_{900} (m³/h)	V_{1200} (m³/h)	Voorbeelden
Rustig zittend	1.5	18	37	23	Neerzittend kijken of luisteren naar film, muziek of theater, toeschouwer in sporthal, leslokaal (**), zittend een religieuze dienst bijwonen
Standaard	1.63	20	40	25	Minimum standaard voor werklokalen (Codex), secretariaats- en kantoorwerk
Licht	1.8	22	44	28	Licht zittend handwerk, iets eten of drinken, haar- of schoonheidssalon, rondwandelen in een museum
Middelmatig	3.0	37	74	46	Gestadig werken met armen en handen, winkelen, indoor bowling
Zwaar	4.1	50	101	63	Intense arbeid met de armen en de romp

En nu we het toch over ventilatiedebieten en normen hebben: klassiek worden luchtgroepen gedimensioneerd op 25m^3 per persoon per uur. Er is echter een tendens, niet in het minst in de arbeidswetgeving, om richting 40m^3 per persoon per uur te gaan waarvan 25m^3 verse lucht. Zit je met een renovatieproject, stel dan zeker gerichte vragen aan de ontwerpers om ook toekomstgericht te ontwerpen. Dat dat een prijsimpact heeft is voor de hand liggend, maar achteraf aanpassen zal alleen maar duurder zijn. Hou ook bovenstaande tabel en een dansend publiek voor ogen. Weet ook dat de luchtkwaliteitswaardes die als indicatie worden gebruikt ook alleen maar lager zullen worden. De WHO is hierin voortrekker.

En als uitsmijter rond energieverliezen: onderschat energieverliezen via liftschachten niet. Een liftschacht heeft klassiek een open onder- en bovenverluchting om te zorgen voor voldoende verse lucht in de lift zelf. Maar een lift staat meer stil dan ze gebruikt wordt. Er bestaan oplossingen om ook hier het natuurlijk ventilatiedebiet en dus warmteverlies te beperken en tegelijkertijd toch te ventileren waar nodig.

De V van Veiligheid

We zijn niet geheel alfabetisch gebleven, doch veiligheid mag in dit rijtje niet ontbreken. Op vlak van brandveiligheid, nood- & evacuatieplanning, crowd-management, geluidsemissies maar ook arbeidsveiligheid kende de voorbije 50 jaar een gigantische omwenteling. Op dat vlak staan echter nog steeds veel noodzakelijke aanpassingen op het lijstje, niet in het minst inzake ergonomisch werken. De slechte voorbeelden van laad- en lossituaties en hijsinfrastructuren spreken daarin boekdelen. De E van elektriciteit past onmiskenbaar ook hier, maar we moeten het alfabet trouw blijven.

De W van Water

Water wordt ook wel eens het nieuwe goud genoemd. En net zoals bij vormen van energie worden we ook hier gestuurd door de factuur. Het is dus (alweer) een open deur intrappen dat ook op dit vlak grote stappen kunnen worden gezet. Het begint bij het hergebruik van regenwater en restwater voor bv. toiletten tot zelfs douches. Maar het gaat ook hier verder met de vraag of water wel altijd nodig is en/of er geen ongekende lekken zijn. De digitale watermeter, die na de digitale gas- en elektriciteitsmeter ook stilaan wordt uitgerold, biedt op dat vlak wel goede vooruitzichten. Verbruik 's nachts of een continu verbruik worden aangegeven als lek of breuk, waardoor de zoektocht naar de laatste liters mogelijk wordt. En algoritmes van gespecialiseerde bedrijven laten zelfs toe van met behulp van meetpunten gericht op te sporen waar nog optimalisaties te vinden zijn. Ook hier is meten dus weten.

De goede lezer zal opmerken dat de D van duurzaamheid niet in het rijtje voorkwam. Dat is bewust: duurzaamheid is een breed begrip. Volgens de definitie komt het er in het kort op neer dat in een duurzame wereld mens (people), milieu (planet) en economie (profit) met elkaar in evenwicht zijn, zodat we de aarde niet uitputten. De Wereldcommissie voor Milieu en Ontwikkeling omschrijft duurzaamheid als "ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen". Laten we bovenstaande insteken dan ook gebruiken om het begrip duurzaamheid vooral te omarmen om ervoor te zorgen dat we morgen nog steeds kunnen doen wat we het liefste en beste doen: mensen ontroeren en voeden met cultuur. Op naar de volgende 50 jaar? ■

Hoe het landschap zich vormde, van de prehistorie tot nu

Het ontstaan van culturele centra dateert van 1963. Toenmalig minister voor Nederlandse cultuur Renaat Van Elslande gaf aan de 'Studiegroep voor Kultuurbevordering' (KU Leuven, prof. F. Van Mechelen) de opdracht voor een studie over de culturele infrastructuur.
De voornaamste conclusies: de bestaande infrastructuur voldoet niet aan de behoeften, is verouderd, slecht uitgerust én verzuild. Hierin vond Van Elslande de basis voor een beleid dat de ontwikkeling van een netwerk van polyvalente, niet-verzuilde culturele centra bevorderde. In deze centra is, vanaf de beginperiode, het *receptieve aanbod* prioritair. Dat is het aanbod dat uitgaat van sociaal-culturele verenigingen en groepen en gebruik maakt van de infrastructuur en eventueel andere dienstverlening van het centrum. Het gaat voor op het aanbod dat door het cultureel centrum zelf wordt gerealiseerd.
Volgens Frans Van Mechelen, volgende minister en beschouwd als de vader van deze centra, moesten ze ook democratisering van de cultuur bevorderen door geografische en sociale spreiding. In werkelijkheid was het beleid in de beginperiode sterk 'infrastructuur-gericht', mogelijk gemaakt door een flinke financiële ondersteuning (KB van 13 mei 1965).

Met de eerste grondwetsherziening van 1970 wordt voortaan het beleid m.b.t. de culturele centra bepaald door de Vlaamse cultuurgemeenschap.
Het decreet van 16 juli 1973 betreffende de toekenning van weddetoelagen aan cultuurfunctionarissen werkzaam in erkende culturele centra, beoogde verder ook de professionalisering van de sector.

Eind jaren 70 ontstond, naast het netwerk van culturele centra, een grote verscheidenheid aan kunstencentra (bv. STUK in Leuven, de toenmalige De Singel in Antwerpen, Vooruit in Gent). Ze kennen specifieke ontwikkeling en subsidiëring. Hier stonden kunstcreatie en -presentatie van nieuwe nationale en internationale ontwikkelingen in de podiumkunsten centraal. Dat verscherpte de vraag of een cultureel centrum uitsluitend receptief moest werken, dan wel meer een eigen programma mocht ontwikkelen.

Tegen die achtergrond werd in 1982 door de Federatie van Vlaamse Erkende Culturele Centra een 'Werkgroep functieanalyse culturele centra' opgericht. Het Studiecentrum voor Vrijetijdsagogie van de Rijksuniversiteit Gent werd gevraagd te onderzoeken hoe culturele centra hun functie konden innoveren. Dit onderzoek (Faché, 1985) leverde o.a. het voorstel op om het eigen initiatief van het cultureel centrum uit te breiden en een nieuwe invulling te geven aan de receptieve functie.

Pas in het decreet van 24 juli 1991 werd de mogelijkheid tot het zelfstandig organiseren van activiteiten, expliciet als doelstelling vermeld. Dit decreet beperkt de toelagen niet meer tot weddesubsidiëring maar heeft het over 'subsidies voor de werking'. Belangrijk in dit decreet is ook het feit dat er per gemeente slechts één cultureel centrum wordt erkend. Door de fusies van gemeenten (1977) waren er in sommige gemeenten meerdere centra erkend. Eén centrum kon dan hoofdcentrum worden en andere wijkcentra. Wijkcentra konden ook elders komen.
Door de enorme toename van culturele centra dreigde er een overaanbod. Een erkenningsstop in 1996 en een stop op personeelsuitbreiding leidde tot een nieuwe periode met een nieuw decreet in 2001.

Dit decreet van 13 juli 2001, was gericht op het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid, koos radicaal voor het lokale beleidsniveau. Dat betekende een fundamentele verandering. De centra werden één van de actoren binnen een lokaal verankerd integraal cultuurbeleid. Samenwerking en afstemming tussen de verschillende culturele actoren werd prioritair.
Daarenboven streefde dit kaderdecreet een planmatige geografische spreiding van cultuurcentra over Vlaanderen na. Op basis van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, dat o.a. rekening houdt met de stedelijkheidsgraad van de gemeente, kregen bepaalde gemeenten de mogelijkheid tot het oprichten of doorstarten van een cultureel centrum naar een ***cultuurcentrum***.
Voor een tweede groep gemeenten werd het mogelijk om het cultureel centrum om te vormen tot een ***gemeenschapscentrum***. Het gemeenschapscentrum heeft dezelfde opdrachten als een cultuurcentrum (bevorderen van cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding), maar dan voor de eigen lokale context, terwijl het cultuurcentrum die opdrachten vervult voor een regionaal gebied.

Het decreet van 6 juli 2012 behield een Vlaamse subsidie voor het gemeentelijk cultuurbeleid, maar schroefde het aantal verplichtingen en criteria drastisch terug. Het cultuurbeleidsplan bleef behouden.

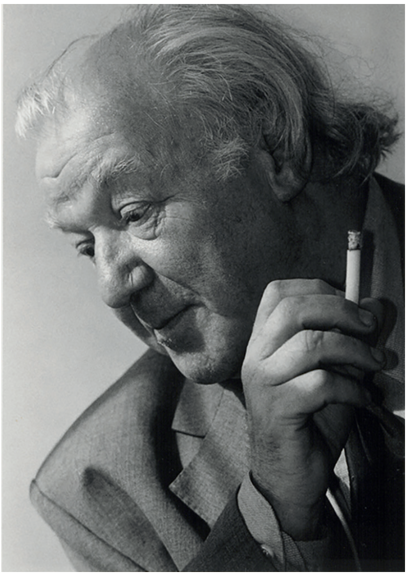
Sinds januari 2016 zijn de middelen van het lokaal cultuurbeleid - dus ook die van de cultuurcentra - geïntegreerd in het Gemeentefonds. Gemeenten zijn vrij in de besteding, er zijn geen Vlaamse richtlijnen meer. De verantwoordelijkheid voor het voeren van een lokaal cultuurbeleid ligt dus voortaan volledig bij de gemeentebesturen. Het decreet lokaal cultuurbeleid blijft echter gelden voor (1) gemeenten in het tweetalig gebied Brussel Hoofdstad (2) voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en (3) voor de faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand. Ook de bepalingen voor organisaties met een specifieke opdracht (zoals VGC, Cultuurconnect, VVBAD...) blijven voorlopig ongewijzigd, evenals de intergemeentelijke samenwerking voor afstemming van het cultuuraanbod en de communicatie.

Tekst van prof. em. dr. Willy Faché

ALFONS HOPPENBROUWERS, DE BETONBROEDER

Jan Decalf

Het tekenen van een publieke podiumruimte is een hoofdvogel waar elke architect zijn pijlen op richt. Of het nu gaat over een cultuurhuis, een gemeenschaps- of een ontmoetingscentrum – het ene mag al uitgebreider dan het andere – bij het invullen van zo'n ontwerp borrelen de bouwkundigen over van ideeën. In dit soort gebouwen willen ze graag hun visie en ambitie kwijt en komen ze flamboyanter voor de dag dan bij pakweg een school of een hospitaal.

Eén van de architecten die een visie ontwikkelde voor de eerste generatie van cultuurhuizen was Alfons Hoppenbrouwers (1930-2001). Hij kreeg zelfs de opdracht om er twee uit te voeren: de Westrand in Dilbeek en het Dommelhof in Neerpelt.
Hoppenbrouwers was lid van de congregatie van de Broeders van de Christelijke Scholen. Naast architect, docent en medeoprichter van het Sint-Lukasarchief was hij ook abstract schilder. Als architect sluit hij aan bij het modernisme en het constructivisme, beïnvloed door het werk van Le Corbusier en de Nederlandse kunstbeweging *De Stijl*. Hij wordt tot het 'brutalisme' gerekend vanwege zijn opvallend gebruik van beton- en glasconstructies als drager voor de uiterlijke vormgeving, die ondergeschikt wordt gemaakt aan de functionele vereisten van het interieur.
De term brutalisme, afgeleid van het Franse béton brut, ruw beton, staat voor een bouwstijl met een expressieve vormentaal, open binnenruimtes en het gebruik van ruw afgewerkte elementen. Geen omhullingen of franjes, de naakte structuur en ruimte is de essentie. Hoppenbrouwers zocht zijn inspiratie in de kapel van Ronchamp, een ontwerp van Le Corbusier. Hij bracht ook bezoek aan de foyer van de Berliner Philharmonie van de hand van Hans Scharoun (1963) en het Bensbergse stadhuis van de hand van Gottfried Böhm.
Eind jaren zestig was er in de westrand van Brussel nood aan een ontmoetingscentrum voor inwoners uit alle bevolkingslagen en culturen, waar de bestaande (Vlaamse) cultuur een prominente plaats zou krijgen.
Hoppenbrouwers tekende Westrand, een imposante betonnen cultuurtempel. De straatgevel is massief en gesloten met een hoge toneeltoren waarop bovenaan de slogan 'Dilbeek, waar Vlamingen THUIS zijn' prijkt. De achtergevel met zijn hoge raampartijen en ronde muuropeningen is helemaal gericht naar het natuurgebied De Wolfsputten. Een binnenstraat loopt als een slagader doorheen het gebouw en daalt en stijgt volgens de bestaande topografische lijnen. Ze verbindt theaterzaal, tentoonstellingsruimte, café en andere zalen. Kleurrijke zitmeubels en accenten, zitputten, binnenpleintjes verlevendigen de architectuur met onverwachte perspectieven, hellende vlakken en trappen.
Het idee is dat verschillende activiteiten tegelijk kunnen plaatsvinden zonder elkaar te hinderen. De tussenruimten ziet de ontwerper als kansen op ontmoeting door verschillende (types) gebruikers.
Het oorspronkelijk bouwprogramma met zeer veel ruimtes, was zeer ambitieus en werd niet gerealiseerd. Ook aan de openheid van de ruimtes werd gesleuteld zodat de verschillende activiteiten elkaar niet te veel stoorden.
Het zichtbaar gelaten beton en de ruwe cementbepleistering in zowel het interieur als het exterieur van Westrand refereren nog duidelijk aan het brutalisme, maar eigenlijk had Alfons Hoppenbrou-

wers een op de pop art geïnspireerde aankleding voorzien met figuratieve en kleurrijke elementen en warme, zachte materialen. Dit "soft- en kleurmilieu", zoals Hoppenbrouwers het zelf noemde, werd omwille van budgettaire redenen echter nooit uitgevoerd.
Naar analogie met de eerstesteenlegging, werd in 1969 het eerste beton ontkist door Frans van Mechelen, minister van Nederlandse Cultuur. Het complex werd gebouwd tussen 1969 en 1973.
Het centrum kreeg ondanks het aangepaste programma toch een grote lijst aan functies mee: onder andere een schouwburg met 500 plaatsen, ook te gebruiken als congrescentrum en een volledige, professionele uitrusting, een toneeltoren en een artiestenfoyer, polyvalente feestzalen, seminarie- en vergaderruimtes, leslokalen, een expositiezaal en een tentoonstellingstuin, een gemeentelijke bibliotheek met leeszaal en jeugdbibliotheek, bars, keukens, een videostudio en een muziekschool.
Doorheen de jaren werden er intern aanpassingen gedaan in functie van nieuwe behoeftes en noden. In 1999 werd er een nieuwe bibliotheek gebouwd ten oosten tegen het cultuurcentrum, omdat de interne bibliotheek niet meer voldeed aan de huidige normen.
De Westrand was samen met de cultuurcentra in Strombeek en Alsemberg en de zeven gemeenschapscentra van de Vlaamse rand, verenigd in de vzw de Rand, van groot belang voor de politiek van de Raad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap en later de Vlaamse Regering. Als een van de centrale trefpunten tijdens De Gordel kreeg Westrand ook nationale bekendheid.
Vrijwel tegelijkertijd werkte Hoppenbrouwers mee aan het Dommelhof in Neerpelt. In 1962 nam de provincieraad van Limburg het besluit om een provinciaal cultuurcentrum uit de grond te stampen. Deze infrastructuur omvatte een theater-, vormings- en verblijfsgebouw. De officiële opening vond plaats in 1968. Tot de jaren '80 werd inhoudelijk vooral ingezet op sociaal-cultureel vormingswerk en een experimentele programmatie in de schouwburg.
Hoppenbrouwers was niet de enige architect die publieke gebouwen met brutalistische stijlelementen bouwde. In Nazareth kreeg Juliaan Lampens de vrije teugel voor de bouw van een kleine dorpsbibliotheek. Het werk van Lampens zou dan weer gerefereerd worden in het ontwerp van het Leietheater in Deinze (in 2018). Misschien is een cirkel dan gewoon een lange kromme lijn.
Hoppenbrouwers zag architectuur niet als een autonome kunstvorm. Voor hem was het de taak van de architect om op te treden als een katalysator; hij moest "de volkswensen mogelijk maken door vormgeving." Het volk was voor hem niet langer de grote anonieme massa van het naoorlogse modernisme, maar een specifiek individu. Architectuur en stedenbouw waren in zijn overtuiging dus maatwerk voor concrete mensen in een concrete context. Architectuur en stedenbouw

moesten een achtergrond vormen waartegen de complexiteit van het leven zich in alle vrijheid zou kunnen ontplooien.
In die zin was hij de uitgelezen figuur om de toenmalige visie op cultuurhuizen vaste vorm te geven. Als docent bleef hij ijveren voor een natuurlijke relatie tussen architectuur en omgeving en vormgeving op mensenmaat. Wie na hem kwam zou daar een vrije interpretatie van nemen. ■

IN 3 STAPPEN NAAR EEN VEILIGHEIDSPASPOORT VOOR DE PODIUMKUNSTEN- EN EVENTSECTOR

Chris Van Goethem

Afgelopen juni lanceerden het Sociaal Fonds Podiumkunsten, STEPP en Ritcs samen met partners in de sector en het onderwijs, het leerplatform voor het veiligheidspaspoort. Het is de volgende logische stap in het werken naar een veiliger werkomgeving.

Start met het leerplatform

In drie stappen behaal je een veiligheidspaspoort: de online cursus doornemen, slagen voor het online examen en slagen voor het praktijkassessment. Het examen daagt je met 40 meerkeuzevragen uit om jouw kennis, vaardigheden en attitudes rond veilig werken aan te tonen. De ideale voorbereiding om te slagen zijn de 10 e-learning modules op het leerplatform. Deze tien korte online cursussen met illustratieve video's tonen je wat veilig werken in de podiumkunsten en eventsector in Europa betekent. De vragen op het examen zijn voor het grootste deel identiek aan die uit het leerplatform of herformuleringen hiervan.

Slagen voor het online examen

Je krijgt 1.5u de tijd online om het examen in te vullen en in te dienen. Op je beeldscherm krijg je meteen je score te zien, alsook welke antwoorden goed of fout waren. Je slaagt wanneer je een score van minstens 28/40 haalt. Behaal je deze, dan zie je het bewijs van slagen voortaan op je leerprofiel bij 'Mijn vooruitgang' staan. Ben je niet geslaagd, dan kan je zo vaak als nodig is opnieuw proberen.

Met dit bewijs krijg je toegang tot de inschrijfmodule van het praktijkassessment. De praktijkassessments worden in Vlaanderen vanaf het najaar op verschillende locaties georganiseerd. Sommige werkgevers zullen dit intern organiseren, met de hulp van externe assessoren. Daarnaast zullen een aantal sessies publiek opengesteld worden. Het Sociaal Fonds organiseert op dit moment nog de praktische en financiële kant, samen met partners STEPP, Ritcs School of Arts en een groep werkgevers. In de loop van september kan je verdere communicatie verwachten via het leerplatform.

Een praktische proef op een podium als praktijkassessment

De praktische proef bevat een paar kerntaken die je dagelijks tijdens je job uitvoert, waarbij er vooral gelet wordt op jouw focus op veiligheid van jezelf, je collega's, het gebruik van materiaal en de omgeving waarin je je beweegt. Je wordt beoordeeld door 2 assessoren; één op wie je beroep kan doen voor het samen uitvoeren van de opdrachten en één die fungeert als stille beoordelaar. Deze laatste gaat ook zoveel mogelijk van het scoreblad op dat moment invullen.

Oproep tot assessoren

Zie jij jezelf in de toekomst in de rol van assessor voor het veiligheidspaspoort? Heb je voldoende ervaring als podiumtechnieker en een lerende mindset? Ben je bereid om op basis van dagopdrachten te werken als assessor tegen vergoeding? Wij geven jou een gratis opleiding op maat en lichten je in

detail de examen set-up toe. Samen met de andere kandidaat-assessoren voer je het assessment uit vanuit de verschillende rollen van deelnemer vs assessor. Na enkele succesvolle assessments word je een officiële ETTEC assessor.

Je wordt beoordeeld door 2 assessoren; één op wie je beroep kan doen voor het samen uitvoeren van de opdrachten en één die fungeert als stille beoordelaar.

Veel leerplezier en succes!
Namens de organisatoren, Sociaal Fonds Podiumkunsten, STEPP en Ritcs School of Arts & mede mogelijk gemaakt door onze partners in onderwijs en werkveld. ■

Heb je nog vragen? Bekijk het leerplatform op https://www.veiligheidspaspoort.be en de FAQ via het hoofdmenu; of contacteer Maarten@podiumkunsten.be of katrien@podiumkunsten.be ■

BIJ DE BUREN: HET SOCIAAL FONDS PODIUMKUNSTEN

Maarten Bresseleers

Het was meer dan tijd om onze huisgenoot eens voor te stellen. Al sinds jaar en dag is ons secretariaat gevestigd in hun kantoor. We hebben dan ook een jarenlange samenwerking rond onder meer opleidingen. Het veiligheidspaspoort is ons laatste gemeenschappelijke project. Het Sociaal Fonds Podiumkunsten, wie zijn ze en wat doen ze eigenlijk?

Het Sociaal Fonds Podiumkunsten bestaat als Fonds voor Bestaanszekerheid sinds 2001 en is het vormings- en ontwikkelingsfonds van de professionele podiumkunsten- en muzieksector. Het wordt beheerd door de sociale partners van het paritair comité 304. Ze zetten in op kwalitatieve loopbanen bij sterke werkgevers en ze doen dat op verschillende manieren:
De meeste mensen kennen hun **vacatureplatform** met alle jobs en stageplaatsen in de brede podiumkunsten- en muzieksector.

- Ze hebben een **uitgebreid opleidingsaanbod**, ook voor technici.
- Ze vormen de link tussen **collegagroepen** waarin je kan uitwisselen met medewerkers uit andere organisaties met een soortgelijke job. Ze hebben ondertussen groepen rond HR, preventie- en welzijnsbeleid, productie, communicatie en digitalisering.
- Door te werken aan **veilige werkomgevingen**, onder meer door de preventie van grensoverschrijdend gedrag, het bestrijden van discriminatie en racisme en sinds kort door de uitrol van het veiligheidspaspoort.
- Door jou met inspiratiesessies en vormingstrajecten te gidsen in de **digitale transformatie** van de sector.
- Ze hebben een **overlegplatform met alle opleidingen podiumtechniek** in Vlaanderen, op welk niveau dan ook. Daarin wordt de brug gemaakt met het werkveld. Ook STEPP is lid van dat overlegplatform.

Goed om weten is dat medewerkers die in dienstverband werken voor een werkgever van het paritair comité 304 recht hebben op een **opleidingskrediet** van **€** 600 per persoon per jaar (als je minstens 10 dagen in de sector gewerkt hebt). Dit kan je inzetten voor opleidingen die zij zelf organiseren, maar even goed voor opleidingen door anderen georganiseerd.
Ze genieten ook van een **aanvullend pensioen** van 1,5% bovenop hun brutoloon. Voor werknemers van gesubsidieerde organisaties komt daar een **aanvullende premie** voor kunstenaars bij, een **eindejaarspremie** en een **syndicale premie**.

Maar daar stopt het niet. Heb je vragen over het verloop van je loopbaan? Ze zijn ook een **erkend loopbaancentrum**: INTER.MEZZO. Je kan terecht bij gespecialiseerde **loopbaancoaches** in regio Gent, Brussel, Leuven en Antwerpen, ook als je geen recht hebt op loopbaancheques.

podiumkunsten

Heb je het mentaal wat moeilijker? Ze hebben vier luistergenoten bij wie je terecht kan in het kader van **WeListen**. Ze betalen daarnaast ook tot acht gesprekken bij een professionele psycholoog of psychotherepeut terug (**WeSupport**).

Meer informatie vind je terug op hun website: www.podiumkunsten.be. Neem zeker eens een kijkje.

NAAR HET SCHIJNT, EEN VROEGE GESCHIEDENIS VAN BEWEGEND LICHT

Chris Van Goethem

Voor de inspiratiedag bij Chauvet vroeg Lies om iets te vertellen over de oorsprong van 'bewegend licht' en als Lies iets vraagt ... dan kunnen we dat niet weigeren. Het is altijd wel leerrijk om te ontdekken dat de (theater)technische betrachtingen van de mens niet zoveel veranderd zijn. De oplossingen volgen dan weer de grenzen van wat er voor handen was. De term bewegend licht is bewust gekozen omdat die het best de lading dekt. De toestellen zijn immers niet noodzakelijk geautomatiseerd of digitaal.

Waarover hebben we het? 'Bewegend' licht is een combinatie van een hele reeks mechanische, optische en stuurtechnieken, die samenwerken om een lichtbundel vorm en kleur te geven en die te bewegen vanop afstand. Alvorens we aan de eigenlijke bewegende spots toe zijn, moesten er dus heel wat technologische oplossingen worden bedacht.
Die oplossingen gaan soms ver terug in de tijd. Vaak gaat het om 'fantastic failures'. Uitvindingen die getest en voorgesteld zijn, maar waar de technologie onvoldoende op punt stond of te duur was om ze bruikbaar op een voldoende schaal in te zetten. Soms was de wereld er niet klaar voor en bleven ze een gadget of een wetenschappelijke presentatie. Ze werden geen algemeen succes, hoewel aangetoond werd dat het idee kon werken. Dit soort ideeën worden later vaak terug opgepikt en verwerkt in een nieuwe uitvinding of methode.
We proberen in dit stukje dus te achterhalen waar de oorsprong van de verschillende technieken en onderdelen uit een bewegende spot liggen en hoe de eerste toestellen zijn ontwikkeld. Het is een weergave van een werk-in-uitvoering en dus per definitie onvolledig. We lopen de verschillende technieken af in volgorde van verschijnen.

Het jaar nul

We beginnen in de eerste eeuw van onze tijdsrekening en komen terecht bij Heron van Alexandria, een wetenschapper en mechanicus die in Egypte les gaf in de bekende bibliotheek van Alexandrië. Hij beschreef een geautomatiseerd schaaltheatertje, dat volledig autonoom een reeks scènes laat zien en waarbij de deuren open en dicht gaan, acteurs elkaar bekampen, dolfijnen uit de zee verschijnen, achterdoeken wisselen…

Het theatertje bevat zeer complexe mechanisch geprogrammeerde bewegingen. De aandrijving is een gewicht dat op een langzaam leeglopende trechter met graan ligt en, eens gestart, zonder een menselijke handeling alle bewegingen uitvoert. De gebruikte technieken vinden we nog steeds terug in de mechanica van bewegend licht.

1000 AD

Rond 1010-1020 schreef Ibn al-Haytham, een middeleeuwse wetenschapper van de Islamitische Gouden Eeuw uit Perzië (hedendaags Irak) een uitgebreid werk met de titel **Kitāb al-Manāẓir** (Book of optics) waarin onder andere lichtbreking en lenzen worden verklaard. O.a. Christiaan Huygens bouwde verder op dit werk, dat voor het eerst in de geschiedenis verklaarde hoe licht na reflectie door een voorwerp, door ons gezien wordt.

1545

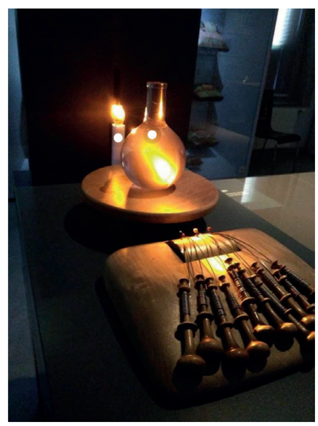
We maken een sprong naar Sebastiano Serlio die in zijn boek 'Secondo Libro d'Architectura' uit 1545 de **Bozze** beschrijft, een glazen recipient dat, gevuld met een gekleurde vloeistof, bijvoorbeeld wijn, het licht kan kleuren en focussen.
Een historisch weetje in de kantlijn. Het boek is in het Nederlands uitgegeven in 1606 als: *'Den tweeden boeck van Architecturen van Sebastiani Serlij / tracterende van Perspectyuen / Dat is / het insien duer tverkorten. Overgesedt iuten Italiaenische in Nederlandts / Duer Peeter Coeke van Aelst doen ter tijt Schildere de K. Maiesteyt. Gedrucct inde vermaerde Coopstadt van Antwerpen, ende nu eerst uutt maten gaan duer Maryken Verhulst weduwe des seluen Peeters voers, int jaar MVCLIII.'* Pieter Coeke en Maryken Verhulst waren de schoonouders van Pieter Bruegel de Oude.

Paradise Tree

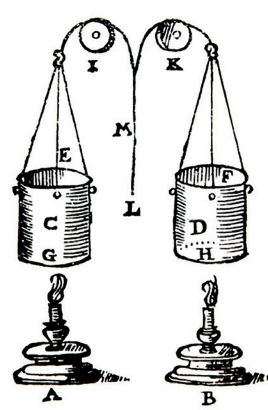
In de renaissance zien we ook effecten verschijnen met gekleurd licht. Een van de bekendste effecten is de 'Paradise tree' of 'Wunderbaum' waarbij gekleurde glasplaten de vruchten van een boom voorstelden, die werden aangelicht met kaarsen, zodat een vrucht kon oplichten "like precious stones".

Foto: Chris Van Goethem, in Barok kasteeltheater van Ceský Krumlov

Het gebruik van glazen bollen met vloeistof om licht te focussen was ook in onze streken bekend, zij het in een meer praktische toepassing. Kantwerksters werkten indien mogelijk buiten met daglicht, maar in de winter werd de 'denteliére' voor een kaars gezet om het licht te focussen zodat ze in de avonduren konden doorwerken met voldoende licht.

https://canonbase.eu/wiki/Item:Q31718] [maker onbekend]

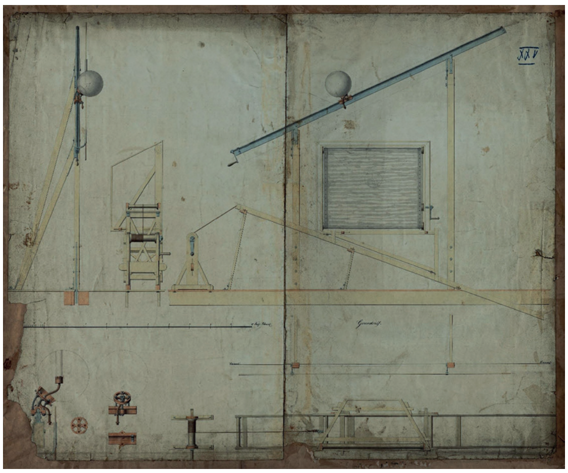
1650

In 1650 komen we terecht bij Nikola Sabbattini. In zijn boek 'Pratica di fabricar scene e machine ne' teatri' beschrijft hij een mechanische dimmer voor kaarsen. Het boek beschrijft een reeks technieken die in zijn tijd bestonden, dus vermoedelijk is dit systeem reeds eerder uitgevonden. De dimmer bestaat uit een shutter die men rond het kaarslicht kan laten zakken d.m.v. een touw, zodat de dimmer op afstand kan bediend worden. Dit principe wordt nog steeds toegepast bij toestellen waarvan de lamp niet dimbaar is.
In het Shakespeare theater werd 'bewegend' licht door de acteurs uitgevoerd. Het algemene kaarslicht was vaak onvoldoende om de gezichten ten volle uit te lichten. De acteurs lichten elkaars gezicht bij met een kandelaar zodat, zeker bij

een dialoog, de focus telkens op de spreker geplaatst werd. Hoewel dit niet direct een technologie is, geeft het wel aan dat men begreep dat focus belangrijk was.

1800

Bij de opkomst van het gaslicht, zien we voor het eerst 'bewegend' licht, zij het als een effect. Op onderstaande afbeelding uit het Brandt archief zien we een bol met daarin een gasbrander die de opkomende zon voorstelt achter een fontdoek.

Afbeelding Brandt archive

1836

De limelight werd door Thomas Drumont ontwikkeld rond 1836 voor zijn activiteiten als landmeter. Voor zover we weten was de eerste voorstelling waarin die als verlichtingstoestel gebruikt werd op 3 Oktober 1836 door jongleur en magiër Ching Lau Lauro in Kent.
Het belang van de limelight voor hedendaagse lichttechniek valt niet te onderschatten Om een degelijk optisch systeem te bouwen, is er immers een puntbron nodig. Het licht moet vanuit (idealiter) één punt vertrekken. Een kalksteen die door de vlam van een waterstof-zuurstof mengsel wordt verhit, zorgt voor een klein oppervlak dat licht uitstraalt. Dit was de eerste puntbron uit de geschiedenis.

1864

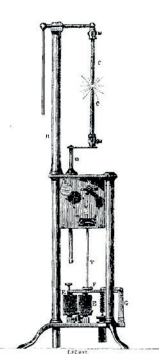

Fig. 1.

In de 'Catalogue des appareils employés pour la production des phénomènes physiques au théâtre' uit 1864 van de Firma Duboscq zien we voor het eerst, naast de limelight, ook een elektrische puntbron voor theatergebruik opduiken. De koolspitslamp is de voorloper van de ontladingslampen en bestond in zijn prille vorm uit een voedingspanning die aan twee koolstaven werd aangesloten waartussen een vlamboog ontstond. Door een spiegel toe te voegen kon het licht gericht worden en glasplaten zorgden voor kleur.

Een dergelijke bron geeft ook nieuwe mogelijkheden voor effecten. In het 'Technische Kabinett der Oper Leipzig' bevindt zich bijvoorbeeld een regenboogprojector, waar met een spitsbooglamp via een prisma een regenboog kan worden geprojecteerd.

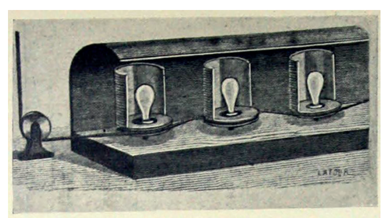

Figure 17—Detail of footlights shown in Figure 16. These lamps were connected with a dimmer for regulation of intensity. Change in color was also provided by mechanical means, each lamp being fitted with a revolving screen, one section of which gave the natural light, the two other sections being blue and red respectively. The change from one color to the next was made by pulling a cord so connected as to turn the screens.

1882

Op de International Electrotechnical Exhibition in 1882 in Londen, zien we voor de eerste keer op afstand bediende kleurwisselaars. Zowel de voetlichten, de zijlichten als de horizons waren voorzien van een draaiende cilinder met verschillende kleuren die d.m.v. een touw konden verdraaid worden.

1893

Het kleurorgel van Alexander Rimington was bedoeld om concerten te geven met kleurprojecties in plaats van of samen met muziek. De technieken die gebruikt werden zijn onder andere overlappende glasplaten die in een degradé zijn gekleurd, abstracte vormen die in de lichtbaan worden geschoven, mechanische dimmers, spiegels en prisma's om het geprojecteer-

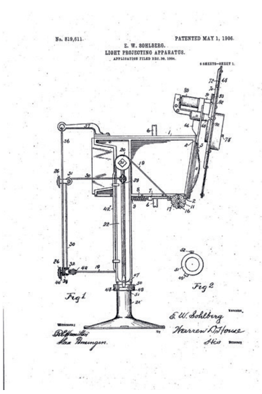
de beeld te verplaatsen. Het orgel had meerdere lichtbronnen die elk een beeld projecteerden zodat een complex totaalbeeld ontstond.

1896

Het eerste servo mechanisme werd al ontwikkeld in 1896 door H Calendarin. Ook Nicola Tesla experimenteerde met op afstand schakelbare motoren voor de besturing van modelschepen.

1901

Joseph Michalke, die werkte voor Siemens Halske, patenteert het Selsyn principe. Men gebruikt een motor die manueel verdraaid wordt als sturing om een tweede motor synchroon te laten draaien met de eerste. Dit principe zal later door Joseph Levi en Jules Fisher worden ingezet om bewegende spots aan te sturen.

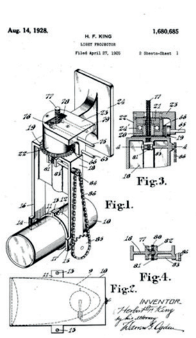

1906

Edmond W. Sohlberg, een uitvinder uit Kansas City dient in 1906 een patent in voor een op afstand bedienbare spot. Het gaat eerder om een soort volgspot met kleurwiel. In het patent staat “The object of my invention is to provide an apparatus by which an operator located at a point distant from the light-projecting-mechanism – as for instance, from some place on the stage – may quickly change the direction, color and focusing of the rays of projected light.” De meeste bewegingen gebeuren met een systeem van touwen, maar de kleurschijf wordt aangestuurd met een elektromotor die met een nokkenschijf stopt op de juiste positie.

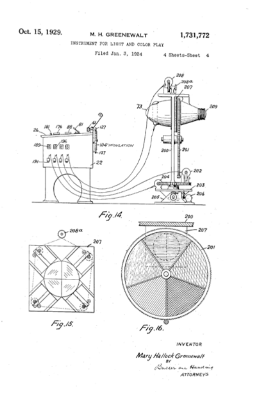
1922

Het eerste patent voor een stappenmotor wordt al in 1922 onder de naam ‘the art of producing step-by-step movements’ door F. W. Wood ingediend. Het zal echter tot de jaren 90 duren alvorens een voldoende kleine en snelle stappenmotor wordt ontwikkeld die bruikbaar is om licht te laten bewegen.

1928

Tot hiertoe was er wel op afstand bediende beweging, maar die moest nog steeds door een technicus worden uitgevoerd. Daar brengt Herbert F King in 1928 verandering in met een patent voor een elektrisch aangedreven pan-tilt systeem voor een willekeurige spot. De beweging kan nu elektrisch worden aangestuurd, wat uiteraard heel wat nieuwe mogelijkheden heeft.

1929

Die mogelijkheden worden duidelijk wanneer Mary Hallock-Greenewalt In een patent uit 1929 zeer gedetailleerd een kleurorgel als dat van Rimington beschrijft. Met het verschil dat nu de lichtbronnen extern van de sturing staan opgesteld en dat elke lichtbron zowel pan als tilt kan bewegen gestuurd door het orgel. Verder heeft elke bron een diafragma, scherpstelling, kleurwiel en bewegende film die met motors worden aangestuurd. Het orgel zelf heeft een aantal voorzieningen om de complexe bediening ‘te programmeren’.

1930

Vanaf dit moment zien we steeds meer verbeteringen en variaties op de eerdere patenten opduiken. Zo dient Charles Andreino in 1930 een patent in dat “relates to improvements in light projecting apparatus and has for its primary object to provide a projecting apparatus which can be conveniently adjusted to project the light beam at various angular positions.”

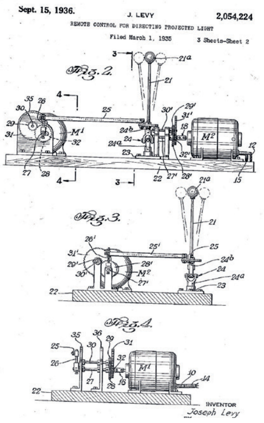

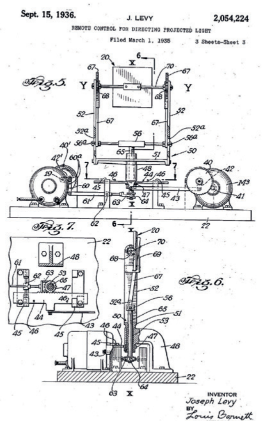
1936

We zien dat de podiumtechnologie steeds meer volwassen wordt. De Strand Stelmar Arc follow spot uit 1936 gebruikt maximaal de inzichten in zowel lichtbron als mogelijkheden om de lichtbundel te manipuleren.

1936

Maar er zijn ook geheel nieuwe ontwikkelingen. We vinden een patent van J. Levy uit 1936 terug voor een ‘Remote control for directing light’, een vroege vorm van een joystick. De joystick stuurt een bewegende spiegel aan die voor een willekeurige spot kan gezet worden. Het systeem maakt gebruik van Selsyn servo motoren, één van de vroegste vormen van motoren die gepositioneerd kunnen worden.

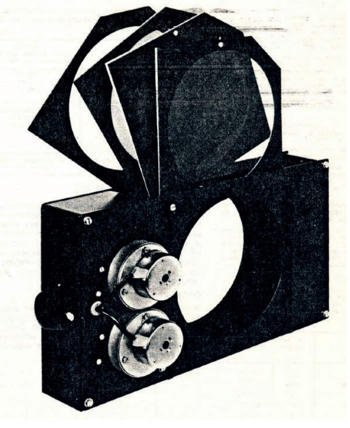

Voor wie de naam J. Levy niets zegt: hij maakt deel uit van het duo **Le**vy & **Ko**ok die de legendarische Leko elipsiodale profiel ontwikkelden.

1930

Eind jaren 30 experimenteert ook George Izenour in het R&D Labo for Technical Theatre in de Yale school of Drama met een spot met op afstand bediende pan, tilt, focus, openingshoek en kleur. Zijn doel was om een volledig theater te voorzien van afstandbestuurde en eventueel ook programmeerbare toestellen. De technologie is echter nog onvoldoende ontwikkeld om dit tot een goed einde te brengen. Hij blijft tot de jaren 60 werken aan dit idee. De prototypes bevinden zich in het archief van Penn University.

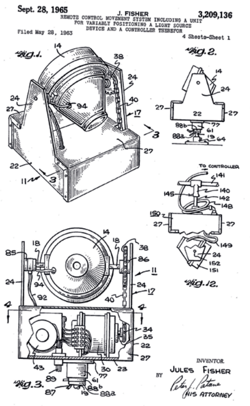

1960

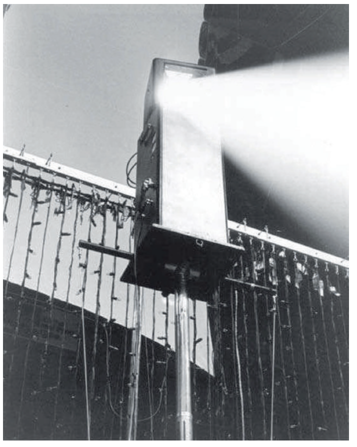
Vanaf de jaren 60 worden gemotoriseerde spots gemeengoed in theater. Ze worden hoofdzakelijk ingezet op moeilijk bereikbare plaatsen en hebben meestal enkel een PTF (Pan – Tilt - Focus) functie, soms uitgebreid met een kleurwisselaar. Een mooi voorbeeld daarvan is de THM reeks van ADB die op afstand de PTF functies kon aansturen en aangevuld kon worden met een ADB RM kleurwisselaar.

1965

Jules Fisher werkte aan een Peter Pan productie in het Casa Mañana Arena Theatre in Texas. Om Tinkerbell voor en in het publiek te verbeelden, ontwikkelde hij een PAR 64 lamp met een zeer smalle bundel die door Selsyn motoren werd bewogen. Hij nam er later ook een patent op. De lamp werd in het midden van het grid gemonteerd en kon zo elk punt op de scène en in het publiek bereiken. Het was voor zover we weten de eerste keer dat de beweging zichtbaar was tijdens een voorstelling. De manuele sturing kon niet alleen de beweging, maar ook de intensiteit en een 'hartslag' aansturen. Fabrikanten van lichtmateriaal zagen geen toekomst in dit soort materiaal. Dat zou echter snel veranderen.

1972

Lichtontwerper Stefan Graf is op tour met technicus en uitvinder Jim Fackert. Wanneer Graf steeds meer gefrustreerd raakt over de lokale volgspotters, bedenkt hij een oplossing in de vorm van een afstandbediende spiegelspot. Hoewel Graf niet erg gelooft in het idee, voorziet hij toch de nodige middelen. De Cyklops, de eerste moving mirror spot is geboren!
Sommigen gingen heel creatief met deze nieuwe technieken om. Chip Monck (de stagemanager van o.a. het Woodstock festival) besloot voor een tour in 1972 om een spiegel uit Mylar over de gehele achterscène te bouwen en de spots op de grond te zetten. Op die manier hoefden de bewegende spots niet in het grid.

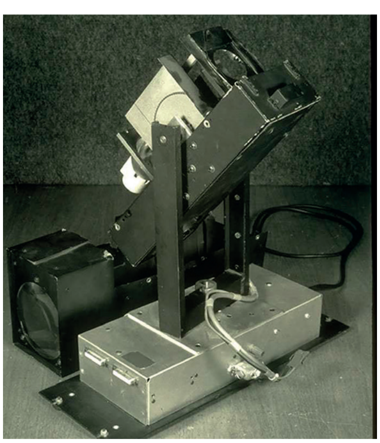
1979

In Frankrijk ontwerpt Didier Leclercq, samen met het verhuurbedrijf Regiscene, de Telescan, een bewegende spiegel spot. In de eerste plaats bedoeld als volgspot, maar uiteindelijk ook als concertbelichting zeer populair. Een aantal ervan zijn nog steeds in gebruik. Jocelyn Morel verzamelt en gebruikt ze in producties.
Ondertussen bouwt Peter Wynne-Wilson aan de andere kant van de oceaan de PanCan, een bewegende spiegel die op verschillende soorten spots kan gezet worden.

1980

Het verhuurbedrijf Showco had een eigen R&D afdeling om toestellen voor eigen gebruik te ontwikkelen. In 1978 zochten ze naar een manier op PAR's van kleur te laten wisselen op afstand. De PAR was immer de basis van elke rock-'n-roll belichting. Verschillende ideeën passeerden de revue, waaronder snelle semafoortoestellen en een systeem met drie kamers waarin vloeistof van een verschillende kleur kon worden gepompt. Geen van de experimenten waren een groot succes.
Toen Jim Bornhorst in 1980 bij het team kwam, gingen ze experimenteren met dichroïde filters. Die waren immers minder gevoelig aan de hoge temperaturen. Toen er een werkend prototype was, ontstond het idee om de spot meteen ook maar te laten bewegen. De VL Zero, de voorloper van de Vari-Lite moving heads was geboren. Naast de dichroïde kleurmenging en de pan en tilt besturing had het toestel ook een dimmer en een regelbare iris. Alles gestuurd met een digitaal signaal.
Kort daarna werd Vari-Lite als bedrijf opgericht.

1987

We nemen als afsluiter nog een laatste populair toestel mee, de Golden Scan van Clay Paky, het best verkochte toestel in 1987, zorgde er mee voor dat bewegend licht ook op de 'kleinere' markt geaccepteerd werd.

De bewegend licht technologie is nu volwassen geworden. Meerdere nieuwe bedrijven gaan er mee aan de slag en wie niet mee is, wordt na de eeuwwisseling vriendelijk naar de uitgang begeleid. Een aantal zaken zijn in dit kort overzicht onderbelicht gebleven. We hebben het helemaal niet gehad over de evolutie van de stuursystemen, de stuurtafels, de veranderende lichtbronnen, nieuwe vormen van design, nieuwe beroepen… Ook deze elementen hebben bijgedragen tot waar we nu staan. Er zijn ook heel wat recentere merken die belangrijke verbeteringen hebben aangebracht en die helaas niet aan bod komen. Dat zal voor een andere keer zijn. ■

Wie meer wil weten over een van de onderwerpen hierboven kan alle bronnen en links vinden op https://canonbase.eu/wiki/Item:Q31713

WESTRAND
2023 → 2024
ONTDEK HET VOLLEDIGE CULTUURSEIZOEN OP WWW.WESTRAND.BE
WESTRAND50
STEPP

Dilbeek, waar Vlamingen THUIS zijn...

Foto's © Björn Comhaire

STEPP
WELKOM OP DE STEPP-CONTACTDAG
"WAT HANGT ER ALLEMAAL BOVEN MIJN HOOFD ?!"
AMPTEC
SENNHEISER
ShowTex
CHAUVET
PBTA
BEGLEC
Controllux

STEPP CONTACTDAG:

Jan Decalf

WAT HANGT ER ALLEMAAL BOVEN MIJN HOOFD?

Op 13 juni was STEPP te gast in CC Westrand voor een contactdag rond het thema 'welzijn op het werk'. Deze keer een ietwat zachter onderwerp dan staal of stroom, maar evengoed iets waar je elke dag tot aan je nek in zit. Je arbeidsomstandigheden, lees: alles wat met je werk te maken heeft minus het concrete werk. Veiligheid, mentaal welzijn, eerlijk loon, het cultuurwerkersstatuut, E-LEV, duurzaamheid…

Technieker werken in de schaduw, maar is het dan ook niet 'uit het oog, uit het hart'? Als het publiek na de voorstelling uitgelaten is, zijn de technieker die het allemaal mogelijk hebben gemaakt dan ook tevreden? Of sluipt ook in de brede cultuursector het 'quiet quitting' binnen? Dat wil zeggen dat werknemers alleen het strikt noodzakelijke doen, hun job op zijn smalst gaan interpreteren en uitvoeren. Misschien is het hoog tijd dat er eens wat lawaai uit de coulissen komt.
Wat zijn de 5 pijlers van welbevinden? De Amerikaanse psycholoog Martin Seligman benoemt ze als volgt. Positieve emoties, Engagement (betrokkenheid), Relaties, Meaning (zingeving) en Accomplishments (voldoening), vormen samen het acroniem PERMA.
Kortom, hoe voel je je goed en wel in je job en in je vel. Een gegeven waar je elke dag mee aan de slag moet, maar ook iets dat zich niet zomaar laat bestellen. Ook hier speelt STEPP als steunpunt (misschien zelfs letterlijk) een cruciale rol. Vandaar dat we graag een podium gaven aan enkele spelers die elk op hun domein een bijdrage kunnen leveren.

De eerste presentatie kwam van Veerle Vandeput, als vertegenwoordiger van AHOVOKS. Het Vlaams overheidsagentschap dat zich samen met de onderwijspartners inzet voor levenslang leren voor iedereen. Ze lichtte toe hoe de technische beroepskwalificaties in de brede culturele sector snel aan het evolueren zijn.
De beroepskwalificatie is wat je moet kennen en kunnen om een beroep uit te voeren. Het is de sector zelf die – onder begeleiding van AHOVOKS – de inhoud bepaalt. Eens goedgekeurd worden ze dan opgenomen in de curricula, leerplannen en handboeken van de verschillende opleidingen. Je vindt er alles over op www.kwalificatiesencurriculum.be.
Ook als je je kennis niet via een opleiding hebt meegekregen, kan je je competenties laten erkennen. Een EVC (erkenning van competenties) geeft een persoon de mogelijkheid om zijn/haar competenties, onafhankelijk waar deze zijn verworven, te laten erkennen (door het doorlopen van een assessment) en zo een kwalificatiebewijs in handen te krijgen.

Yasmin en Tara van AMPLO gaven een uiteenzetting over de tewerkstellingsvormen binnen de sector. Amplo begon ooit als een SBK maar ondertussen zijn ze gegroeid naar een HR-partner met een enorme knowhow over de sector.

In de namiddag was het aan Nathalie Douxfils, coach en projectmedewerker bij Podiumkunsten. Daarnaast trekt ze mee het Inter.mezzo en WeListen project.

Katrien De Troyer is de projectverantwoordelijke voor het online leerplatform bij Podiumkunsten. Ze toverde op een dik jaar de nogal lijvige ETTE cursus om tot een aantrekkelijk digitaal leertraject, het veiligheidspaspoort.

Welzijn op het werk heeft ook veel te maken met fysieke gezondheid. Kevin Kimpe van Trackabilities legt uit wat ergonomie juist is.
Als laatste spreker was er Winand Van Lil van Seekurico. We stelden hem de vraag: hoe zit dat nu eigenlijk met werken met derden? Moeten ze onze veiligheidsvoorschriften opvolgen en kunnen we hen verplichten om PBM's te dragen? En wat zijn nu eigenlijk je verplichtingen als jij ergens als freelancer een dagje gaat werken? Wat moet jij dan voorzien?

De brede afbakening van het domein 'welzijn op het werk' zorgde ervoor dat je hoe dan ook terug naar je standplaats kon keren met een paar nuttige handvatten om er beter voorgelicht, veiliger en duurzamer weer aan de slag te gaan. En dat is waar STEPP voor dient: het reikt je houvast, steun waar nodig, vaste grond onder de voeten. Denk er aan als je je lidgeld moet vernieuwen.

AGENDA

05 10 23 • 25 10 23 • 02 11 23

DRIEDAAGSE BASISOPLEIDING LICHT (GENT)
10u00 - 17u00

Aan de hand van een praktijkvoorbeeld verkennen we het proces van een lichtontwerp. We beginnen bij het begin, met de eigenschappen van licht, lichtbronnen en armaturen, altijd met de artistieke toepassingen in het achterhoofd. De theorie wordt ook steeds meteen aan de praktijk gelinkt.
Vervolgens krijgen we een decorplan en de wensen van een regisseur en werken we samen aan het lichtontwerp voor een fictieve voorstelling. Dit plan wordt geïnstalleerd, bekabeld en gericht.
Hierbij besteden we aandacht aan werkmethodes en handige tips en tricks voor veilig werken en het efficiënt gebruik van armaturen.
Deze cursus start bij de absolute basis van licht en belichting. Daarna graven we ook dieper, zodat de cursus geschikt is voor beginners maar ook voor mensen die al iets langer met belichting bezig zijn en hun kennis willen opfrissen en verdiepen.

DOCENT: Glen D'haenens is actief als lichtontwerper. Hij is diensthoofd licht, geluid, video en special-effects bij de Vlaamse Opera.
Locatie: De Bijloke Gent

INSCHRIJVEN VIA WEBSITE
Kostprijs vanaf 200 euro per deelnemer

07 11 23

COLLEGADAG LEIDINGGEVENDE TECHNICI: Ergonomie
12u00 – 17u00

Om de 6 maanden verzamelen we de leidinggevenden van grote en kleine huizen, gezelschappen en cultuurcentra rond de tafel voor een inspirerende middag rond een niet zo technisch thema. Zo hadden we het al eens over teammanagement, duurzaamheid, ventilatie en veiligheid op de werkvloer. Deze editie zoomen we verder in op ergonomie.
Waar moet je allemaal op letten? Hoe werken we ergonomisch verantwoord en hoe kunnen we ergonomie integreren in onze werking?

Locatie: Leietheater Deinze

Verantwoordelijken theatertechniek, technisch leidinggevenden, toneelmeesters, tourverantwoordelijken etc. jullie zijn allemaal welkom!

INSCHRIJVEN VIA WEBSITE
Kostprijs vanaf 35 euro per deelnemer

INSPIRATIEDAG TENTOONSTELLINGSTECHNIEK ntb

Inspiratiedag voor technische medewerkers, toezichters, theatertechnici, onderhoudsmedewerkers ... die belast worden het opbouwen en onderhouden van tentoonstellingen. In de voormiddag komen enkele deskundigen aan het woord met praktische tips.
Na de broodjeslunch gaan we op stap.

In samenwerking met FARO

Wil je op de hoogte gehouden worden? Schrijf je in op onze nieuwsbrief, of geef je gegevens door per mail naar info@stepp.be

NOTEER ALVAST IN JE AGENDA
STEPP CONTACTDAG 2024 – maandag 10 juni – Muntschouwburg Brussel

WORKING IN THE ARTS:

DE ERKENNING VAN KUNSTENFEDERATIES

Marc Brion

In het kader van de vernieuwing van het kunstenaarsstatuut zal de huidige Kunstenaarscommissie worden omgevormd tot de Kunstwerkcommissie. Een van de vernieuwingen bestaat erin dat de artistieke sector beter en meer uitgebreid zal vertegenwoordigd zijn in de Kunstwerkcommissie. Zo is de expertise bij beoordelingen van dossiers meer dan ooit gegarandeerd. Een historisch moment!

Opdrachten

De Kunstwerkcommissie heeft diverse opdrachten en verantwoordelijkheden maar in eerste instantie levert ze kunstwerkattesten af, schort ze op of verklaart ze nietig.
Het kunstwerkattest toont aan dat iemand artistieke, artistiek-technische of artistiek-ondersteunende activiteiten uitoefent. Met dat attest kan een kunstwerker beroep doen op de socialezekerheidsregels voor werknemers en andere specifieke regelingen, zoals bijvoorbeeld een Kunstwerkuitkering (Kunstwerkattest Plus) of een verlengde primostartersregeling (voor zelfstandigen).
De Kunstwerkcommissie ondersteunt kunstwerkers met informatie over hun rechten en plichten in verband met de sociale zekerheid. Ze ondersteunt en informeert de kunstenfederaties en de andere actoren die bijstand verlenen aan kunstwerkers. Ze is het aanspreekpunt in geval van problemen met of misbruik van het kunstwerkattest.

Samenstelling

De Kunstwerkcommissie bestaat uit een Nederlandstalige afdeling en een Franstalige. Elke afdeling zal zijn samengesteld uit:
9 kunstwerkdeskundigen, voorgesteld door de kunstenfederaties
1 vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
1 vertegenwoordiger van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen
1 vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
3 vertegenwoordigers van de vakverenigingen
3 vertegenwoordigers van de werkgevers- en zelfstandigenorganisaties
1 door de gemeenschap aangeduide vertegenwoordiger van de taalrol in kwestie (facultatief)
Zoals je kan zien in de samenstelling van de commissie, zal deze voor de helft bestaan uit vertegenwoordigers van de sector zelf. Dit is een belangrijke vernieuwing. De sector wordt hierdoor veel nauwer betrokken bij de beslissingen. In 2021 werd via een grootschalig participatietraject de input van de sector al gevraagd om de inhoud van de hervorming te sturen. De structurele deelname van de kunstenfederaties binnen de commissie is een historische stap om dienstverlening op maat van de kunstensector te kunnen leveren. We praten met de doelgroep in plaats van over de doelgroep. Een federale overheidsdienst dicht bij de burger.
Op maandag 10 juli publiceerde het Belgisch Staatsblad het ministerieel besluit van 6 juli 2023 tot erkenning van kunstenfederaties (belangenverenigingen voor de diverse artistieke sectoren).
De lijst van erkende federaties, waaronder STEPP, kan je vinden in het Ministerieel Besluit van 6/07/2023. De erkende verenigingen werden gevraagd leden voor te stellen als deskundigen in de nieuwe Kunstwerkcommissie.
De hervorming van het Kunstenaarsstatuut is een initiatief van de ministers Vandenbroucke, Dermagne en Clarinval. ■

Meer informatie: www.artistatwork.be

GIANTMIRROR
VEELZIJDIG VANUIT ELK PERSPECTIEF
Mama van Duceppe © Danny Taillon
ShowTex
AMAZING STAGE FABRICS IN MOTION
hello@showtex.com • www.showtex.com • www.showtexrental.com • volg ons op social media

BT-THEATRE 261FC
15-50° ZOOM
CRI > 93RA
RGB+AMBER+LIME+CYAN LED
BRITEQ
LIGHT RESEARCH
BRITEQ-LIGHTING.COM

TIPS & TRICKS VOOR TECHNICI

Davy Boutsen

Hier maken we elkaar het leven iets makkelijker…

In deze Tips&Tricks gaan we het hebben over balletvloer oprollen, een klus waar een technicus zelden naar uitkijkt.

1

2

3

4

Balletvloer oprollen (foto 1) hoort er nu eenmaal bij en voor deze actie heb je doorgaans wel wat tijd, maar de spanning stijgt wanneer je in de pauze van een dansvoorstelling snel de balletvloer moet vervangen door een andere kleur!
Er zijn er echter maar weinigen die 'm perfect recht op de rol krijgen. Meestal ziet het eruit zoals op foto 2 en 3. Voor degenen die het willen proberen: als je de balletvloer één omwenteling op de rol hebt zitten, dan moet je zorgen dat de hoekjes van het begin van de balletvloer, gelijk liggen met de zijkant van de balletvloer (na 1 omwenteling) nu kan je rustig verder oprollen en af en toe en beetje corrigeren en pas dan heb je veel kans dat je kan uitpakken met een naadloos resultaat.
Voor al de anderen hebben we mogelijks een oplossing. Om te beginnen hebben we bij ons een balletvloerkar, waar de PVC-rol rechtstreeks op de kar ligt, zoals op foto 4.
We maken gebruik van onze gepatenteerde 'Tips&Tricks-Balletvloer-Oproller' foto 5. Een afstandshouder. Hoe gaat dit te werk…
We nemen onze niet-zo-netjes-opgerolde-balletvloer foto 6 en plaatsen de afstandshouder op het uitstekende einde van de PVC buis (de andere zijde bevindt zich al een flink stuk ín de rol) foto 7.
Dan zetten we op een ergonomische manier de rol verticaal, op de zijde met de afstandhouder en duwen de balletvloer mooi gelijk op de rol zodat hij perfect opgerold is. Foto 8, 9 en 10 Daarna nemen we de balletvloer weer horizontaal, nemen de afstandshouder af en leggen hem op de balletvloer-

5

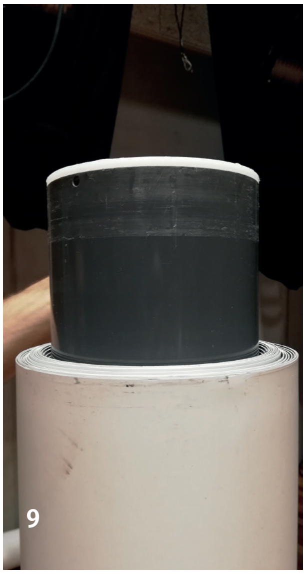

6

7

8

kar.
De afstandshouder heeft in het midden een opening iets groter dan de buitendiameter van de PVC-rol. Voor de stevigheid hebben we multiplex genomen. Onder de multiplex hebben we pootjes gemaakt met moeren en schroeven om het geheel stevig te maken. Over deze moeren hebben we doppen van een stoelpoot geschoven om niet te zeer te glijden over de podiumvloer wanneer we de rol rechtop zetten en om de podiumvloer niet te beschadigen. De gehele hoogte van de afstandshouder is ruim genomen de maat die nodig is om de PVC-rol aan 2 zijden op de armen te plaatsen van de balletvloer-kar. Foto 11
Op deze manier gaat het oprollen van de balletvloer echt een pak snellen. We rollen één omwenteling en duwen dan de rol over het podium tot de andere kant. Wanneer alle balletvloerbanden opgerold zijn, nemen we onze karren mee naar de overkant en werken zoals hierboven beschreven elke rol af. Fluitje van een cent… amuseer jullie. ■

Tips & Tricks voor Technici is bedoeld om elkaar de handigheden, gadgets, inzichten, voorwerpen die we maakten te tonen zodat iedereen de mogelijkheid heeft om hiervan gebruik te maken.
Heb je een idee bij reeds beschreven Tips & Tricks, mag je dit doormailen naar info@stepp.be.
Heb je een Tips & Tricks die je graag wil delen, schrijf er dan iets over en maak enkele foto's. Stuur dit naar info@stepp.be en wie weet verschijnt ie in het volgende Stepp magazine.

9

10

11

SCENOGRAFEN OVER HUN STAPPEN RICHTING EEN DUURZAME DECORBOUW

"Geld is een dominante factor, maar het milieu is dat ook"

Charlotte Vandijck

Afgedankte decorstukken vangen stof in volgestouwde depots en wachten op de schroothoop. Theatermaken is behoorlijk vervuilend. Toch is ecologisch creëren ook met een beperkt budget mogelijk. Maar hoe precies? Drie scenografen delen hun zoektocht naar een duurzaam decor.

"We moeten het toegeven. Theater maken is een beetje zoals een koekjesfabriek runnen. Het is één van de meest vervuilende beroepen die er bestaan. In een zeer kort tijdsframe verzamel je immens veel afval." Theatermaker en scenograaf Christiaan Mariman is zich maar al te bewust van de grote ecologische voetafdruk die zijn stiel achterlaat.
Maar die afdruk verkleinen is vandaag niet eenvoudig. Subsidieverlies en de klimaatkreet knagen aan het podiumkunstenlandschap. Rekening houden met onze ecologische voetafdruk terwijl je iedere euro tweemaal moet omdraaien: de gevolgen van zo'n oefening zijn snel voelbaar voor alle makers achter de coulissen, ervaart decorbouwer Matthias Berghmans, die met De Fabricator ook workshops en coaching rond theater en techniek geeft. "Het is eigenlijk een mentaliteitskwestie, al is ecologisch denken gelukkig wel mijn tweede natuur."

Decor in je rugzak

Een duurzame mentaliteit sluipt in kleine én grote keuzes. Iets wat zeker meer aandacht verdient is transport, vindt Berghmans. "Voor het amateurgezelschap waarmee ik samenwerk is vervoer geen probleem: ons depot en atelier liggen vlak naast de zaal. Dat is echt het voordeel van een groot magazijn."
Maar vooral tournees veroorzaken heel wat vervuiling, weet Mariman. "Misschien zullen producties in de toekomst minder reizen. Met mijn gezelschap Kopland maakten we ons decor eens zo compact dat we het meenamen op de trein naar Nederland. Alles paste perfect in onze rugzakken. Eigenlijk ben ik best wel jaloers op circusgezelschappen. Het is veel interessanter om langs circustenten te reizen dan langs moeilijk bereikbare cultuurcentra. Dat zijn toch vaak betonnen barakken zonder intimiteit. Gelukkig proberen cultuurcentra hun programmatie met festivals nu meer naar dorpspleinen en markten te brengen."
Mariman raadt iedereen aan om vaker parken op te zoeken voor hun producties. "Die vragen een pak minder belichting en het zijn simpelweg locaties die al bestaan. Het komt erop neer om meer schoonheid te zien in onze directe omgeving en daaruit een theatrale ruimte te puren."

> **"Als scenograaf kan je kan veel toevoegen zonder te bouwen"**
>
> **Timme Afschrift**

Bezieling gebruikte materialen

Dat is de filosofie die eveneens uit de gesprekken met andere scenografen naar voor komt. Ook decorbouwer en meubelmaker Timme Afschrift vindt het niet nodig om altijd een uitgeruste theaterzaal na te bootsen. "Zelfs een stoffig industrieel pand kan met zijn sfeer veel toevoegen aan de voorstelling. Zo'n locatie kan vuil zijn, maar met mondmaskers voor het publiek los je veel op."
Afschrift ziet erg veel waarde in de uitstraling van pure, onbewerkte objecten. "Ik werk vaak met water, aarde, zand, staal of planten. Het kan echt alles zijn." Zelf vindt hij gebruikte materialen ideaal voor de theatrale ruimte. Zeker omdat ze met hun geschiedenis extra bezieling kunnen geven aan een theaterstuk. "Bij 'Othello' van fABULEUS werkte ik bijvoorbeeld met een berg schapenwol. De vacht kwam rechtstreeks van een schapenkweker, dus het was supervet, stonk gigantisch

Compagnie Kastaar - De Fabricator © Vincent Van Rompaey

Othello - Timme Afschrift © Clara Hermans

en er plakte nog modder aan. Ik dacht: ga ik dat nu wassen of niet? Omdat die vuile vacht wonderwel paste bij de spelers, liet ik ze gewoon onaangeroerd."
Voor buitenissige vondsten hoef je dus niet ver te zoeken, maar hecht samenwerken vanaf het prille begin is wel een must. Ook dat is duurzaamheid, in zekere zin. "Bij de eerste lezingen beeld ik me in dat ik als speler mee aan tafel zit. Wat zie ik? Wat kan ik doen met dit verhaal via mijn materiële kennis?"
Afschrift kruipt als scenograaf in de rol van de verzamelaar die zijn onderdelen cast op karakter. "Als ik een oude houten vloer nodig heb, dan ga ik echt op zoek naar een geleefd exemplaar. Ook al is het een samenstelling van uiteenlopende bekledingen. Dat vind ik wel interessant. Wat betreft de invulling van de scène zelf, grijpen niet veel scenografen terug naar dat wat al bestaat."

Vereende krachten

Hoe kom je aan dat bestaand materiaal? Gezelschappen ontwikkelen hun aanpak vaak los van elkaar, maar een duurzaam beleid vraagt vandaag toch nadrukkelijk om vereende krachten. "We moeten constant in overleg blijven met uiteenlopende bedrijven en cultuurhuizen", besluit Mariman. "Ook het onderwijs is hierin een belangrijke peiler: docenten zeggen immers hoe het in het werkveld moet."
Afschrift wil alvast een concreet voorstel de wereld insturen. "Ik ben er zeker van dat een gespecialiseerde decorwebsite erg zou aanslaan. Er bestaat een waslijst aan stukken. Iedere scenograaf zou online scènefoto's kunnen posten. Als maker kan je daar gemakkelijk door scrollen. Gegarandeerd zit daar altijd iets tussen wat je kunt lenen of overnemen."
Een soortgelijk initiatief uit de bouwsector kan volgens Afschrift inspirerend zijn. "Als een gebouw op het punt staat op gerenoveerd te worden, neemt de bouwfirma Rotor Deconstruction alles wat waardevol is mee. Via hun website kun je die materialen dan op de kop tikken." Berghmans tipt ook AlterEgo Decor, een bedrijf dat decors maakt en verhuurt voor allerhande evenementen en feesten. "Daar neem ik wel eens een kijkje. Verder lenen we evengoed zelf decorstukken uit aan andere gezelschappen."

Duurzaam is niet duurder

Feit is dat een centraal informatiepunt de kennis over duurzaam ontwerpen zou kunnen verspreiden. "Er zijn niet veel gezelschappen, zowel onder amateurs als professionelen, die over die kennis beschikken", zegt Mariman. "Een grondige sensibilisering in het productieteam is al een mooi begin. Wie in jouw team stel jij aan om die duurzaamheidsfactor op allerlei manieren te vertalen naar een maker of regisseur? Die vraag wordt vandaag steeds crucialer. Wie bovendien als gezelschap een externe persoon betrekt bij de plannen, helpt ook de expertise mee te verspreiden."
Eén aandachtspunt wil Mariman alvast zelf verspreiden. "Mensen denken vaak dat ze goed bezig zijn als ze recycleren. Toch is een investering van 2000 euro extra soms de moeite waard, als je daarmee een basis aanlegt voor meerdere seizoenen. Bovendien heb je dat materiaal dan ook meteen in huis."
Ook Berghmans kiest zijn materialen het liefst volgens een langetermijnvisie. "Indien je wel kiest voor nieuw materi-

aal, doe het dan zo bewust mogelijk. Stevige panelen en zetstukken kan je voor meerdere seizoenen gebruiken, op voorwaarde dat je ze gemakkelijk in en uit elkaar kan halen. Laatst raadde ik een cultuurcentrum aan om volledig over te schakelen op ledverlichting. Dat is veel duurder, maar gaat jaren langer mee. Het hout waarmee ik werk, komt dan weer steevast van de houthandelaar. Ook dat is wat prijziger dan het minder stevige aanbod van Brico, maar het is kwalitatiever en herbruikbaar. Decorstukken die ik nu maak, kan ik nadien nog een hele andere vorm geven met een likje verf of behangpapier."

Je moet het niet altijd groot zoeken, gelooft Mariman. "Denk eens aan gaffertape. Je spaart echt al veel uit als je minder tape gebruikt. Als je alles over elkaar plakt, kun je er een rubberen mat van maken. Zo hoef je niet elke keer opnieuw tape te plakken en kun je die mat blijven hergebruiken."

Omarm de speeltuin

"Natuurlijk is geld een dominante factor, maar het milieu is dat ook", zegt Timme Afschrift. "In de tijd dat ik begon waren er voldoende middelen om de meest gekke ideeën te vertalen naar de scène. De voorstelling 'Bernadetje' van Arne Sierens speelde zich af in een botsautokraam. Nu kunnen we dat niet meer namaken, hoewel je evengoed een straffe deal kan sluiten met een marktkramer. Vergeet niet dat creativiteit de oplossing is voor alle beperkingen. Je mag ons zoveel restricties opleggen als je wilt, we gaan toch theater blijven maken." Of zoals Mariman het verwoordt: "Neem een architect zijn hout en beton af en hij gaat die materialen ergens anders zoeken."

Uiteindelijk blijft de essentie van theatermaken – en dus ook decorbouw – nog altijd verbeelding, erkent Afschrift. "Als je één deken op de scène legt en je laat er vijf acteurs hun goesting mee doen, dan gebeuren daar ongelofelijk zotte dingen mee. Ik vind dat het decor de laatste jaren steeds meer versmelt met spel, en die versmelting is wat scenografie voor mij betekent. Eenvoud is nog altijd de mooiste manier om tot een mooi resultaat komen. Als scenograaf kan je kan veel toevoegen zonder te bouwen." ■

The Dark Worlds Speaks © Kopland

Villa Wenkelbrauw - Christiaan Mariman © Kopland

Villa Wenkelbrauw - Christiaan Mariman © Kopland

LIESBETH DEJONGHE
1967 - 2023

Liesbeth Dejonghe, voormalig directeur en pionier van Overleg Kunstenorganisaties, is, na een jarenlange strijd tegen kanker, in aanwezigheid van haar familie overleden.

Liesbeth heeft de afgelopen 30 jaar, met onnavolgbare passie en liefde, de kunstensector op talloze manieren ondersteund en vormgegeven. We gaan haar onuitputtelijke gedrevenheid, oneindige veerkracht en typerende gevoel voor humor ongelooflijk hard missen.

Wie graag een boodschap, foto of een herinnering aan Liesbeth wil delen, kan dit doen via https://overlegkunsten.org. oKo zal deze verzamelen en aan de familie bezorgen.

Lieve Liesbeth, bedankt voor alles wat je voor ons betekend hebt.
We dragen je voor altijd in ons hart.

Subscribe | Past Issues | Translate

17 July 2023

PEARLE*

PRESS RELEASE

Liesbeth Dejonghe, secretary of Pearle* for nearly 25 years, passed away last week

Brussels, 17 July

Liesbeth Dejonghe, who was the secretary to the Executive Committee of Pearle* - Live Performance Europe for over two decades, passed away last week after a very long fight against cancer at the age of 56 years.

First as executive officer, she managed the association and set up Pearle* as an official registered association in Belgium, in combination with her role as director of the Flemish performing arts association VDP (now called OKO).

Liesbeth Dejonghe studied law at the University of Leuven (KULeuven, BE) and spent nearly her entire professional career at the service of the performing arts sector in the Flanders region (Belgium). Liesbeth negotiated several collective agreements with the unions in Belgium, she contributed from the beginning to the development of the 'artist status' and was strongly committed to achieving legislative improvements which could hinder touring and mobility in Europe.

Anita Debaere, Director of Pearle* said in a reaction to the news: "Liesbeth had a great heart for Pearle* in which strength she fully believed. She was always ready to listen and give advice, she had a sharp analytical mind, which she combined with a great sense of humour. She will be much missed."

Recently appointed President of Pearle* Sébastien Justine added: "Liesbeth was the person who would not put attention to herself, but did a great deal for the association without ever asking credit for it. Besides the professional connection with colleagues from across Europe, she was foremost a friend and a great person to be with. On behalf of all members of Pearle* across Europe we send our deepest regrets to her family.'

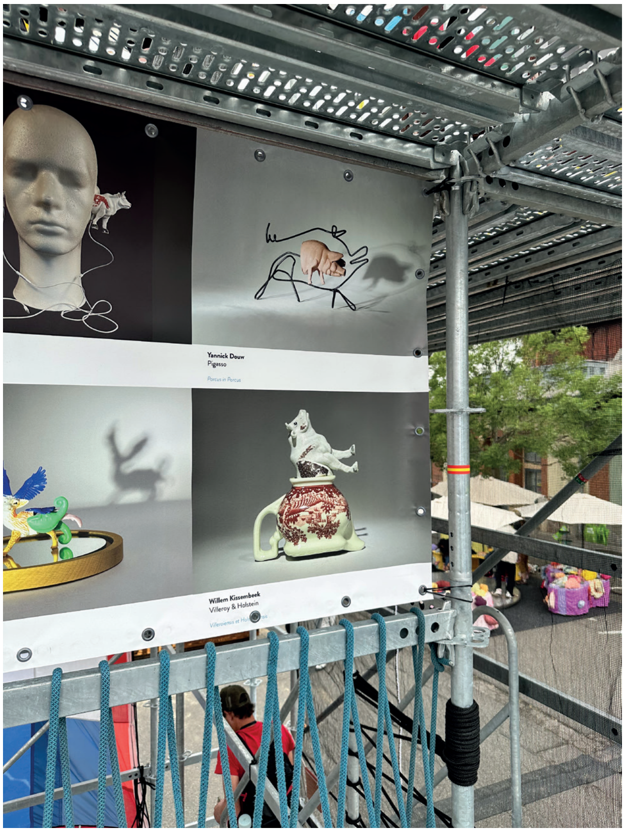

PRAAG EN DE PQ, ELKE KEER ANDERS

Jo Klaps

In 2007 bezocht ik voor een eerste keer de PQ in Praag. De stad zelf verkende ik al vroeger, toen die nog grauw en berookt was. Die eerste PQ, de elfde sinds de start in 1967, was voor mij een openbaring.

We stonden er met de UHasselt met de Scenorotor, de stand over de Belgische opleidingen die scenografie aanbieden in hun lessenpakket. De locatie was toen nog het Industriepaleis en het Křižík's Paviljoen op het Jaarbeursterrein van Praag. Een overweldigende site die een prachtige staalkaart bood van scenografische realisaties vanuit de hele wereld.

Na de grote brand van 2008 op die site verhuisde de PQ telkens naar een andere locaties in de stad. Dit jaar waren dat dus de Holešovice Market en de National Gallery. PQ na PQ zag ik echter de omvang van het geheel slinken. Waren er minder deelnemende landen? Werden de budgetten kleiner? De nieuwe site lag in ieder geval strategisch, op wandelafstand van de National Gallery en vlot bereikbaar met de tram vanuit het centrum.
Ooit was dit één groot slachthuis waar menig rund en zwijn aan zijn onfortuinlijke eind kwam. Nu is het een trendy plek met de overdekte groentenmarkt en waar je je tegoed kan doen aan de Tsjechische en Aziatische keuken in verschillende restaurants en aan meerdere foodtrucks. Een plek die geschiedenis uitwasemt.

Het eerste wat je tegenkomt als je het terrein oploopt, is het plein met daarop de verschillende stands van studenten. De installaties werden blootgesteld aan regen en zon. Sommigen waren daarop voorzien, anderen niet. Je kan je afvragen wat het allemaal nog te maken heeft met scenografie. Ik weet, het is een zeer ruime discipline.
Aanvankelijk was het de bedoeling dat per land getoond werd wat er leeft in de verschillende opleidingen. België deed dat voortreffelijk door een constructie in een vorm van een soort ark, 'The Raft', die de verschillende scholen de kans bood om gedurende één of meerdere dagen een performance of expo te organiseren.
Vanuit UHasselt boden wij de expo LABO ENZOO. Waarbij aan studenten, oud-studenten, docenten en oud-docenten gevraagd werd om een half speelgoeddier te transformeren tot een beest dat een plek kon verdienen op deze ark. Om de weeromstandigheden te counteren, werden de foto's van alle

creaties afgedrukt op banners. Die werden aan de stellingconstructie gehangen tijdens een performance o.l.v. de Minister of Emergency. Het thema van de PQ dit jaar was RARE. De Belgische inzending paste helemaal in dit plaatje.

Iets verderop verplaatsten twee Noorse studenten de hele dag een hoop zand in een installatie die de zinloosheid uitstraalde die ook vervat zat in het kunstwerk van Francis Alÿs. Daarin proberen vijfhonderd Peruviaanse jongelui in de buurt van Lima een berg met schoppen een paar centimeter te verplaatsen. Mooi om naar te kijken, maar mij vertelde het helemaal niets over de opleidingen scenografie in Noorwegen.

Libanon werd de winnaar van de studentenstand. 'Puzzles' was een installatie die gebaseerd is op de recente geschiedenis van Beiroet. Verschillende elementen, gemaakt van geüpcyclede voorwerpen en materialen, werden samengevoegd tot een mechanische machine die verschillende gebeurtenissen voorstelde die de afgelopen vier jaar in Libanon hebben plaatsgevonden. Bezoekers werden uitgenodigd tot interactie met deze machine door aan touwen te trekken, aan tandwielen te draaien of emmers met stenen te vullen om het geheel te activeren en zo de motor ervan te worden. De soundscape en de bewegingen die deze interacties creëren, weerspiegelen de chaotische realiteit van het leven in Libanon en geven een sonische indruk van de stad in een crisistoestand.

De prijs voor het beste tentoonstellingsconcept ging naar Tsjechië zelf met het ontwerp 'Limbo Hardware' van David Možný. Een aantal herkenbare ruimtes zoals een hotelgang, een kantoor, de lift van een appartementsgebouw, een goktent werden schijnbaar samengeperst zodat er een smalle gecomprimeerde ruimte ontstond. De elementen in de lange wanden bleven herkenbaar, maar de onderdelen in de korte wand werden fragmenten. De vakjury omschreef het als volgt: "Nauwkeurig vakmanschap met de nadruk op detail. Nadruk op directe, zintuiglijke ervaring en zelfs fysieke impact op de kijker. Een uniek en voortdurend evoluerend handschrift, eerder geïnspireerd door persoonlijke fascinatie dan door interesse in de huidige trends in de hedendaagse kunst. Een spectaculair gedeelde bevraging van de verschillende grenzen tussen werkelijkheid en illusie, tussen de machinale algoritmen van de virtuele omgeving en de vloeiende werkelijkheid die ons omringt buiten het bereik van onze monitoren en de schermen van onze slimme apparaten."

Een zeer mooi project was te zien op de zolder van een an de markthallen: 'We Believe In Crossroads' van Bazilië. Verschillende sculpturen stonden her en der opgesteld in een landschap van stro. Ieder beeld bevatte audio en kon bediend worden door de bezoeker. Zo onstond een landschap. Zelf verwoorden ze het als volgt: "We bieden een luisterend oor aan en nodigen lichamen uit (…). Een concentratie van straathoeken,

een ontmoetingspunt van verschillen, mogelijkheden en niet noodzakelijk consensus."

De PQ is natuurlijk een feest voor de zijntuigen. Je komt ogen en oren tekort als je alles wil zien. 'Traffic Island', de Belgische professionele stand, wil je bewust in de war brengen. Is het een manifest? Mooi is het niet echt, maar het werkt wel. Door de punkband de een hoop volk aantrok en door de plek buiten de hallen, waardoor de boot extra opviel.
China hield het heel braaf met 12 identieke metalen structuren waarin 24 frames vervat zaten, die je door een draaibeweging kon afspelen op je eigen tempo. Niet vernieuwend van vormgeving, maar wel mooi gemaakt. Het trok veel kijklustigen, maar vooral het deed wat het moest doen: het werk tonen van 12 Chinese scenografen aan de hand van de foto's en een bijbehorende, zeer mooie brochure per scenograaf. Een mooie duiding die bij veel andere landen ontbrak.

Wie wil weten wat er reilt en zeilt in de wereld van de scenografie en performance moet de PQ bezoeken. Vergeet daarbij ook niet dat de stad zelf na de val van het IJzeren Gordijn omgetoverd is van een grauw tot een kleurrijk geheel met heerlijke café's, indrukwekkende musea en architecturale pareltjes van onder andere Adolf Loos. Allemaal te bezoeken voor een prikje. ■

Foto's PQ © Jo Klaps, Jan Hromadko en Eve Zahajeni,

PQ 2023: DE BEKRONING

Jan Decalf

Het festival verwelkomde bijna honderd creatieve en curatoriële teams uit 59 landen en regio's binnen de twee hoofdtentoonstellingen. In totaal ontving PQ 2023 ongeveer 2.000 artiesten. Een prijskamp is niets zonder medailles. Een kort overzicht.

De prestigieuze Gouden Triga ging naar Cyprus en hun installatie 'Spectators in a Ghost City'
De Cypriotische installatie is een minimalistische tentoonstelling met het doel het conflict en het trauma van Famagusta te evoceren, een stad die zesenveertig jaar lang verlaten en omheind was als gevolg van de Turkse militaire invasie. Het team, mede geleid door ontwerper Melita Couta en curator Marina Maleni, introduceert het concept van 'omgekeerde scenografie'. Waarbij een echte plek een gedramatiseerde scène wordt. De tentoonstelling combineert het echte en het denkbeeldige, angst en - misschien - hoop. Met behulp van echt beeldmateriaal, opgegraven ruïnes en een interdisciplinaire installatie.

Best Student Exhibition: wereld in constante verandering en onevenwichtigheid
De auteur van de Libanese installatie 'Puzzles', bekroond als de Best Student Exhibition, is Mara Ingea, afgestudeerd aan de afdeling Alternatief en Poppentheater aan DAMU in Praag. Het werk weerspiegelt de recente en hedendaagse geschiedenis van haar thuisstad Beiroet. Door middel van materiële assemblage en duidelijke mechanismen drukt ze de chaos en tragische absurditeit uit van leven in Libanon.

Performance-ontwerp evolueert voortdurend
Artistiek directeur Markéta Fantová blikt terug op de voortdurende vooruitgang van PQ: "Deze editie van PQ weerspiegelde de zoektocht naar nieuwe richtingen in performance design. Opgejaagd door de pandemieën en de ecologische en sociaaleconomische urgenties. Uitvoerende, actieve omgevingen die bezoekers verwelkomen als deelnemers. Multi-sensoriële, meeslepende scenografieën die gebruik maken van omgevingsgevoelige materialen en conceptuele benaderingen die verder reiken dan de ruimte en tijd van het festival waren enkele van de meest opkomende trends."
In deze optiek weegt ze het openen en verbreden van de scenografische vorm en expressie: "Deze trends ontstaan vanzelf, aangezien elk deelnemend land of elke regio binnen

de Landententoonstelling en de Studentententoonstelling volledig de controle heeft over zijn eigen boodschap, concept en werk. Daardoor kunnen we niet alleen genieten van een divers landschap van ideeën en inspiratie uit veel verschillende landen en culturen, maar kunnen we ook zoeken naar gemeenschappelijke verbindingspatronen. Een daarvan is een duidelijke verschuiving van ontwerp bestaande uit vier dominante beroepen van licht-, decor-, kostuum- en geluidsontwerp naar creatief werk dat wordt aangestuurd door multidisciplinaire teams. Ik beschouw dit als een opwindende, bevrijdende en verfrissende richting."

De Tsjechische beeldend kunstenaar David Možný, die Tsjechië vertegenwoordigde op de Landententoonstelling, kreeg twee prijzen, waaronder die voor Beste Concept.

De lijst met laureaten
Golden Triga - CYPRUS: Spectators in a Ghost City
Best Student Exhibition - LIBANON: Puzzles
Best Concept in the Exhibition of Countries and Regions - TSJECHIE: Limbo Hardware
Most Imaginative Concept in the Student Exhibition - SERVIE: Daydreaming
Best Design in the Exhibition of Countries and Regions - HONGARIJE: winterreise.box
Most Imaginative and Inventive Design in the Student Exhibition - FINLAND: Suo, Silent, Disco
Best Teamwork in the Exhibition of Countries and Regions - BRAZILIE: ENCRUZILHADAS: We believe in crossroads
Visionary Teamwork in the Student Exhibition - GEORGIE: The Box
PQ Jury Award - FRANKRIJK: GUT CITY PUNCH
Best Publication Award - TERESE LONGVA & LAUREL JAY CARPENTER 10 Together: Performances By Longva+Carpenter 2010-2020
Best Performance Space Award - JILL PLANCHE & MHLANGULI GEORGE: Theatre in the Backyard: Spaces of Immanence, Places of Potentiality
Visionary Scenographic Strategies in the Exhibition of Countries and Regions - THAILAND: Theatre to Go
Responsiveness to Urgencies in the Student Exhibition - POLEN: ASYLUM
Responsiveness to Urgencies in the Exhibition of Countries and Regions - ARMENIE: I see, I cannot see
Intercultural Exchange in the Student Exhibition - FILIPIJNEN: Magbigay ayon sa kakayahan, kumuha batay sa pangangailangan. Give what you can, take what you need.
Community Activation in the Exhibition of Countries and Regions - SERVIE: Moonshine Piano
Best Performance in the Student Exhibition - ESTONIE: Lab of Figurative Thought: You Have Only a Moment
Volkswagen Award for the Most Sustainable Exhibition - TSJECHIE: Limbo Hardware
ČT art Award for the Most Socially Sensitive Exhibition - CATALONIE: CROP
PQ Kids Award - PORTUGAL: Half the minutes

PQ International Jury:
Asiimwe Deborah Kawe, D. Chase Angier, Marianela Boán, Rosane Muniz, Serge von Arx, Sophie Jump, Sven Jonke.

Foto's PQ © Eve Zahajeni, Jakub Červenka

PQ 2023, HET MOET EEN KEER JE EERSTE KEER ZIJN

Lore Verhoeven

Met een benieuwd hart, een volle rugzak en goede moed stapten we op de Flixbus naar Praag. Daar vond de 'Prague Quadrennial 2023' plaats. De 'Performance Design and Space' of ook wel in de volksmond: de PQ. PQ is een festival voor scenografie, performance, theater, opera, set designers, noem maar op. De kunstenaars komen uit de hele wereld naar dit gerenommeerd evenement.

Er zijn verschillende expo's binnen de PQ. Een van de grootste is de landenexpo. Hierbij wordt uit elk land dat wil deelnemen één scenografie of performance gecureerd. De PQ wordt, zoals de naam al zegt, om de vier jaar georganiseerd. Naast de verbinding tussen scenografen en kunstenaars vanuit de hele wereld is er ook een awardshow. Met prijzen voor geluid, samenwerking, overall beste werk, publicatie… De sfeer is heel erg verbonden. De competitie leeft wel, maar is voornamelijk een vorm van appreciatie. Het is natuurlijk ook een uitstekende gelegenheid om een beetje reclame te kunnen maken voor de landen en scholen die meedoen. Het is een beetje het Eurovisiesongfestival (van de wereld) van de scenografie.

Het begin

Wij trokken er heen met 19 eerstejaars podiumtechniekstudenten. Vooraf deelden we onszelf op naar specialisaties binnen ons vakgebied. De groepen audio, video, IT en licht. Maar we begonnen allemaal samen met constructies bouwen. Stalen stangen kletterden tegen elkaar en vormde al snel richtingwijzertorens, plakkaten en grote bars. Onze eerste dagen samen met een team van 19 man konden samengevat worden als volgt: sneller dan verwacht, het werk en de dagen.

De opening

Met vlaggen, speeches en het gedreun van trommels (bediend door alvast 2 studenten) werd het festival geopend. Na een intense opbouw met sleuren en riggen, kabels en ladders konden we alles gaan ontdekken wat en wie er allemaal op het festival stond. De scenografie projecten stonden in verschillende hallen. Portugal, de winnaar van de kids prijs, knalt met een oranje pluche blok in je gezichtsveld. Wanneer je binnenloopt in de grote blok begin je aan een hele zintuiglijke tocht. Met allemaal lichtgevende zachte stokjes die je haast lijken te aaien. Maar ook kon je tunnels met water zien, VR belevenissen, waarbij je dichtbij een ritueel van een andere cultuur kon komen, videokunst, kleine schaaltheaters…

Werken in Praag

Voor ons was het een bijzondere belevenis om in het buitenland te werken. Je merkte dat er wel echt een verschil zit tussen wat wij in het eerste jaar krijgen ingepeperd en de praktijken waar daar vaak niet echt belang aan werd gegeven. Dingen als veiligheid bijvoorbeeld. Ogen die ons vreemd aankeken wanneer we vroegen voor een hijstouw om de spots niet op de ladders vast te moeten houden.
Ook als vrouw werken in die omgeving is een bijzondere ervaring geweest. Met oprecht goede harten en erg lieve mensen zijn we toch weer op wat dingen gestoten. Stenen tillen mochten we vaak in eerste instantie niet doen Grote

platen moesten de jongens van onze klas komen halen. Touwen vasthouden werd ook vaak uit handen gegeven. "No, no, no, not for girls," werd er dan gezegd. Maar hoe meer we zelf in handen namen, hoe beter daar mee om werd gegaan. En kregen we te horen "the girls are strong and doing a great job". Wat wel raar aanvoelde om daar weer op gewezen te worden. We zijn al een uitzonderlijke klas met bijna de helft vrouwen en hebben daar in onze opleiding nooit vragen bij gehad of een verschil gevoeld in behandeling.
Ik ben blij om deze mensen allemaal dichtbij gehad te hebben. Door de banaliteit hiervan gevoeld te hebben, staan we sterk in ons vakgebied en zijn we ook hier klaar voor.

Daarnaast hebben we erg veel vertrouwen gekregen met z'n allen. We mochten hele licht shows draaien, het geluid bij optredens, de camerabediening en streaming van PQ talks. Dit waren panelgesprekken en presentaties over verscheidene onderwerpen die in de brede zin met scenografie te maken hebben.

Workshops

Tijdens het festival kregen we ook de kans om workshops te volgen. Zo kon je de workshop ISADORA volgen Een driedaagse speedcursus in een interactief videoprogramma. Hoe je video en geluid kan laten interageren met mensen en beweging. Ook waren er workshops hoe je licht de mens kan laten volgen. En hoe zet je dit in bij een performance. Workshops over scenografie in de openbare ruimte en workshops over audio creëren, bewerken en mixen. Dit waren hele fijne aanvullingen in het programma. Interessante ontmoetingen en heel leerzaam. In verscheidene toonmomenten toonden we aan elkaar en de rest van het festival wat we gemaakt, geleerd en beleefd hadden.

Er waren heel wat magische momenten met mooie mensen. Er waren heel wat vervelende momenten zonder enige notie van wanneer nu toch eindelijk dat kabeltje ging komen. We hebben veel nieuwe mensen leren kennen. Veel nieuwe dingen geleerd. De workshops hebben veel indruk nagelaten en motivatie gegeven om nieuwe technieken te gaan onderzoeken. We hebben vooral groei in vertrouwen gevoeld. Zowel in elkaar als klas als in materialen en programma's. Na deze lange dagen ben ik blij naar huis te gaan. Maar is het een ervaring geworden waar ik voor altijd met positieve herinneringen aan terug zal denken. En als er ooit nog eens iemand 19 prachtige, hardwerkende, slimme en oh zo fijne mensen zoekt om een festival mee te runnen, weet ik wie ik moet bellen. ■

Foto's PQ ©Jakub Červenka

STEPP bouwt al sinds jaar en dag op enthousiaste STEPP’ers die graag hun expertise en gedrevenheid delen met de leden.

Om STEPP vzw verder uit te bouwen zijn we op zoek naar:

- ☐ Een verantwoordelijke websitebeheer
- ☐ Leden algemene vergadering
- ☐ Voorzitter werkgroep geluid

Interesse? Ontdek alles over de profielen op www.stepp.be

Wel zin om bij te springen maar pas je niet direct in het profiel? Geen nood, we zoeken steeds extra gepassioneerde vrijwilligers. Stuur ons een mailtje! Info@stepp.be

STEPP

BEDRIJFSPARTNERS

Amptec

De maatstaf voor kwalitatieve professionele audio installaties, met grote focus op service en support..
Duifhuisweg 11
Industriezone 'Het Dorpsveld'
B-3590 Diepenbeek
Tel.: +32 11 28 14 58
sales@amptec.be
www.amptec.be

Beglec NV

Uw eerste keuze. Klank en licht op maat van uw project, inclusief de welgekende service, toewijding en expertise.
't Hofveld 2C
1702 Groot-Bijgaarden
Tel: +32 2 481 70 70
Mail: info@beglec.com
www.beglec.com

CHAUVET Professional

CHAUVET Professional ontwerpt, fabriceert en verdeelt innovatieve LED lichtarmaturen voor de evenementensector.
Stockstraat 18
9770 Kruishoutem
Tel: +32 9 388 93 97
Besales@chauvetlighting.eu
www.chauvetprofessional.eu

Controllux

Ambachtsstraat 2B
2450 Meerhout
+32 13 480 600
info@controllux.be
www.controllux.be

PBTA

Adviseur voor theater, concertzaal en poppodium: akoestiek, licht, geluid, stoelen, tribunes, hef- en hijsinstallaties, kortom voor alles wat van een gebouw een cultuurhuis maakt.
Runmolen 3
5404 KP Uden, Nederland
Tel.: +31 413 26 43 44
info@pbta.nl
www.pbta.nl

Sennheiser

We geven de toekomst van de audio-industrie vorm, op basis van onze geschiedenis, onze innovatie cultuur en onze passie voor uitmuntendheid.
BDC – Esplanade 1 – Box 41
1020 Brussel
Tel.: +32 2 466 44 10
bnl-customerservice@sennheiser.com
nl-be.sennheiser.com

Seekurico

SeekCuring your Risk - Arbeidsveiligheid voor bedrijven & organisaties
Rode Kruisstraat 49
3540 Herk-de-Stad (B)
Tel. +32 (0)474 37 94 63
info@seekurico.be
https://seekurico.be/

Showtex

Innovatieve brandwerende stoffen, gordijnrails en bewegingssystemen voor theaters en evenementen.
Oude Gentweg 100
2070 Burcht
Tel.: +32 3 236 84 40
hello@showtex.com
www.showtex.com

BEDRIJFSLEDEN

CBAM bv
A. Amelotstraat 36
9750 Kruisem
Tel: +32 9 395 10 83
info@cbam.be
www.cbam.be

Icarus Flightcases & decorfacititties
Ondernemersstraat 6
2500 Lier
Tel.: +32 3 491 97 89
Mail: info@icarus.biz
Website: www.icaruscad.be

FACE bvba
Hoek 76 – unit 301
2850 Boom
Tel.: +32 3 844 67 97
Mail: info@face.be
Website: www.face.be

M-PRO BeNeLux Bvba
Bedrijvenstraat 5775
3800 Sint-Truiden
Tel.: +32 11 68 42 97
mail: info@m-pro.be
Website: www.m-pro.be

Seekurico Bvba
Rode Kruisstraat 49
3540 Herk-de-Stad
Tel.: +32 474 37 94 63
Mail: winand@seekurico.be
Website: www.seekurico.be

Shure Distribution Benelux
Jan Emiel Mommaertslaan 20A
1831 Diegem
Tel.: +32 2 704 91 50
mail: info@shure.be
website: www.shure.be

SPINN
Dahliastraat 38
1850 Grimbergen
Tel.: +32 486 92 66 03
Mail: info@spinn.be
Website: www.spinn.be

Theateradvies
Herengracht 160
1016 BN Amsterdam, Nederland
Tel.: +31 20 627 22 48
Mail: info@theateradvies.nl
Website: www.theateradvies.nl

XLR Pro
J. Bruyndonckxstraat 72
1780 Wemmel
Tel.: +32 2 520 08 27
Mail: info@xlrpro.eu
Website: www.xlrpro.eu

GROEPSLEDEN

30CC - Leuven

Beursschouwburg - Brussel

Cc 't Getouw - Mol

Cc 't Schaliken - Herentals

Cc 't Vondel - Halle

Cc Brugge

Cc Casino - Houthalen-Helchteren

Cc de Brouckere -Torhout

Cc de Factorij - Zaventem

Cc De Plomblom - Ninove

Cc De Ploter – Ternat

Cc de Schakel - Waregem

Cc De Steiger - Boom

Cc de Steiger - Menen

Cc De Werf - Aalst

Cc Hasselt

Cc het Perron - Ieper

Cc Jan Tervaert - Hamme

Cc Kapellen

Cc Mortsel

Cc Muze - Heusden Zolder

Cc Nova - Wetteren

Cc SCHARPOORD - Knokke-Heist

Cc Sint Niklaas

Cc Ter Dilft - Bornem

Cc Westland - Dilbeek

De Velinckx - Tongeren

De Warande - Turnhout

Destelheide vzw - Dworp

Faro

GC De Bunder - Moorslede

GC De Wiek – Zele

Kaap vzw - Brugge

Koninklijke Muntschouwburg - Brussel

Minard vzw - Gent

Muziekcentrum de Bijloke - Gent

Noordstarfonds vzw - Gent

Oc De Kleine Beer - Beernem

Opera Ballet Vlaanderen - Antwerpen

Stadsbestuur Blankenberge

STUK kunstencentrum vzw - Leuven

Toneelhuis Antwerpen

Vzw De Rand - Wemmel

Vzw Lokaal cultuurbeleid district Merksem

COLOFON

CONTACT
STEPP vzw
Steenstraat 29 bus 10
1000 Brussel
T: +32 0456 64 59 74
E: info@stepp.be
W: www.stepp.be

MISSIE
STEPP vzw is het steunpunt voor de productionele, ontwerpende en technische krachten van de brede culturele sector. De organisatie is het aanspreekpunt voor actuele ontwikkelingen op het vlak van techniek, scenografie, architectuur, veiligheid en opleidingen in de culturele sector en haar zeer diverse subsectoren. STEPP vzw bundelt de krachten van de gehele sector om een constante uitwisseling van expertise teweeg te brengen. De organisatie is gesprekspartner in diverse comités, en organiseert op regelmatige tijdstippen studiedagen, symposia, netwerkmomenten en opleidingen.
STEPP vzw is lid van OISTAT en benadrukt daarmee het internationale kader van de hedendaagse culturele sector.

ACTIVITEITEN
STEPP vzw organiseert regelmatig bijeenkomsten in de vorm van symposia, informele meetings en workshops. Daarnaast bieden zij een uitgebreid cursusprogramma aan. Verdere informatie en een overzicht van de activiteitenkalender vindt u op onze website www.stepp.be.

TARIEVEN
STEPP leden krijgen alle 3 maanden het STEPP magazine gratis in hun bus. Daarbovenop krijgen onze leden korting bij alle STEPP activiteiten, en bij een aantal partnerorganisaties.
Professional lidmaatschap: 75 euro
Young professional (min. 25 jaar): 50 euro
Kleine organisatie (max 5 FTE): 195 euro
Middelgrote organisaties (max 10 FTE): 390 euro
Grote organisaties (max 20 FTE): 720 euro
Bedrijfslidsmaatschap: 720 euro
Vanaf september 2022 kun je ook kiezen voor een all-inclusief formule.
Alle lidmaatschappen gelden 1 seizoen.
Check www.stepp.be voor meer informatie.

DUURZAAMHEID
STEPP vzw zet zich in voor een duurzame cultuursector. Dit uit zich in al onze activiteiten en opleidingen.
STEPP is daarnaast ook partner in een aantal duurzaamheidsinitiatieven van partnerorganisaties.
STEPP vzw wil zo een motor zijn voor een duurzame cultuursector.

STEPP magazine #47

Bijdragen: Maarten Bresseleers, Marc Brion, Jan Decalf, Jo Klaps, Bert Moerman, Charlotte Vandijck, Lore Verhoeven, Chris Van Goethem
Portfolio: Jan Decalf
Cover © Michal Hancovsky,
Binnencover © Vojtech Brtnicky
Eindredactie: Jan Decalf
Corrector: Bert Moerman
Vormgeving: Jo Klaps, brusselslof.be
Foto's portfolio: zie portfolio
Druk: Drukkerij Gijsemberg

STEPP magazine wordt gedrukt op 100% FSC gecertificeerd papier.
Eenheidsprijs: 15,00 EUR. Alle vorige nummers zijn beschikbaar op bestelling via www.stepp.be

BIJDRAGEN
Indien je zelf tekst of foto's wil bijdragen voor een volgend nummer, kan je contact opnemen met de redactie: info@stepp.be. De verschijningsdata van het STEPP magazine zijn 15/3, 15/6, 15/9 en 15/12.

ADVERTEERDERS
Advertentielijst: A Light bv, Amptec, Beglec, Controllux, CUE, JTSE, PBTA, Sennheiser en Showtex

Voor informatie over advertentiemogelijkheden mag u ons contacteren op sponsoring@stepp.be

Jaargang 12
Nr. 47 –september 2023
STEPP Magazine is een uitgave van STEPP vzw.
Verantwoordelijke uitgever: Roel Proesmans.

Ontdek het volledig magazine archief nu ook digitaal: https://issuu.com/steppvzw

